

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. új pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., július–septemberre 5 ft. új pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Ipolyi Arnold.

Egy név hazánk tudósainak diszes sorából. Azon jeleseink között, kik örvendetes lendületű tudományos irodalmunkat az utóbbi évtizedben mulhatlan becsű művekkel gyarapították, kitűnő helyet foglal el Ipolyi Arnold, s az első rangú szellemi termények közé tartozik koszoruzott munkája, a „Magyar mythologia.”

Többször merült fel már a kérdés: vajjon mi oka annak, hogy napjainkban a kisebb és nagyobb szellemek olly kiváló kegyelettel fordítják buvár figyelmöket a nemzeti *multra*? A kérdést értjük mindannyian, de a felelet inkább csak érezhető, mint kifejezhető.

Olly időben tünt fel a „Magyar mythologia” is, midőn életrevalóságunk, multunk jogosultsága iránt a jobbak is csaknem kétségbe esvén, mintegy lemondó megadással néztek a jövőbe. Könyv kellett, ha rejtelmes hét pecsétű is, melly a nemzeti öntudatra hasson s a szunyadó hitet föléleszsze. — Ipolyi mythológiája gazdag okmánytár, melly nemzeti őslétünk és fejlődésünk szerteágazó gyökereit nagszerűen igazolja.

E munka hatását taglalni s kimutatni a jövő irodalomtörténet feladata; mi e helyen csak örömmünket s elismerésünket fejezhetjük ki a felett, hogy élte virágjában álló tudósunk olly munkával kezdette irodalmi pályáját, minővel mások azt végezni szokták; s hogy azóta is szakadatlanul foly mindinkább szélesedő kört felkaroló munkássága, mellynek sűrűn feltűnedező gyümölcsei névtelenül is nagy figyelmet szoktak gerjeszteni s főleg tudományos körökben örömteljes meglepetést idéznek elő. A mi ezt előidézi, nem más, mint a tanulmány, tehetség és a magasabb szempont, mellyből kiindul. Egyetemes történelmi s világirodalmi tájékozottsággal hatotta át különösen hazai történelmünket, egész terjedelmében, gyakran a legapróbb részletekig.

Méltán üdvözölték őt s művét hazai s külföldi illetékes tekintélyek, mint feltűnő jelenséget; ámbár Ipolyi maga, e művét, melly

egy egész emberkor szorgalmának is becsületére válnék, valamint tudományos munkássága *zsengéjének* nevezé: úgy kitűzött teendőinek csupán *kezdeménye* gyanánt tette közzé.

S valóban, azóta megjelent számos dolgozata, melly rendszeres munkálkodása mellett szétszórtan jelent meg lapokban s folyóiratokban (sokszor névtelenül), s melly összeállítva, a „Magyar mythologia” terjedelmét is jóval felülmúlva, tudósunk szerteágazó

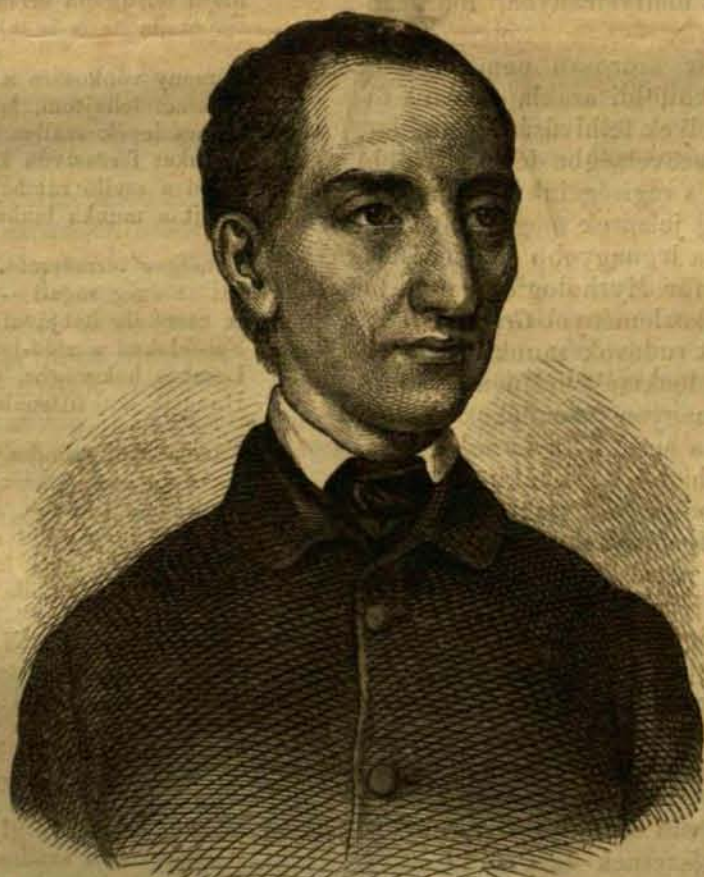
alapos ismereteiről s több irányban tett szakadatlan buvárlatairól még fényesebb tanúságot állitna elénk.

— Mert miután a m. mythológiában elődeink vallási fogalmai, őshajdanunk szellemi életét s eszmévilágát előtűntette: folytatva tett vizsgálatai, nemzeti életünk s multunk egyéb intézményeinek tanulmányaival foglalkoznak. Ide czélzó hazai régiségeink s történelmi kutatóink érdekében tett vizsgálódásai, különösen építészeti s egyéb műemlékeinkre vonatkozó, továbbá oklevél-, pecsét- és czimertani terjedelmes tanulmányai. Teljes reményünk van arra, sőt egyes munkái fényesen igazolják már e reményt, hogy hazai régiségtudományunk tőle nyerendi leghathatós b lendületét.

Jeles tudósunk, mint mondtuk, még élte virágában álló férfiu.

Ipolyi (családnevéen Stummer) Arnold, született 1823. okt. 20-án Hontmegye Ipoly-Keszi helységében — Atyja a megyének számos éven át eljes főbírája, anyja Szmercsányi Arzénia volt. Első nevelését művelt lelkű s vallásos érzelmű szülei családi körében nyerte. A

magyar és külföldi irodalmi művek iránti részvétet, az olvasási szenvedélyt már korán ébreszté a gyermekben mivelt szellemű anyja. Alsóbb iskoláit Korponán és Selmeczbányán végezte. Majd a papi pályára érezvén magában hivatást, az esztergomi főmegye papnövédekéi közé vétetett fel. Innen a pozsonyi návadebe tétetett át s itt töltött két év után a nagyszombati semmumbá ment, hol a philosophiai tanfolyamot végezte s már ekkor

IPOLYI ARNOLD.

tevé első irodalmi kísérleteit. Ezután Bécsbe a Pázmány-intézetbe küldetett s az egyetemen négy éven át a theológiát tanulta. Itt a rendes tantárnnyal mellett, előbb minden szabad idejét a külföldi szépirodalom és nyelvek tanulmányozására fordította; utóbb a komolyabb, különösen a történelmi tudományoknak szentelte magát. Evégre tanulmányozta a történetkutatási segédanyagokat, különösen a középkori palaeographia és diplomatika, valamint az archaeologia s nevezetesen az ó keresztény egyházi művészet kedvenc tanulmányaiá lőnek. Már ekkor (1843) kísérté meg az ő magyar vallás buvárlatát. 1844-ben az esztergomi presbyteriumba ment át. 1847-ben áldozárrá szenteltetett fel; bár tanulmányaiával régen elkészült már, a törvényes életkört be kellett várnia. Ez időközben rendezé nagytudományu történetirónk b. Mednyánszky Alajos gazdag könyvtárát, levél- s okirattári gyűjteményét; beutazta Magyarországnagyobb részét, s a b. Mednyánszky és gróf Pálffy családnak nevelői minőségben tagja volt stb. 1848-ban Pozsony városban volt hitszónok, míg végre 1849. végén Pozsony vármegyében Zohor helység lelkészévé neveztetett ki, hol azóta folytonosan lakik.

E futólag érintett életrajzi adatok is tanúsítják egyrésztől Ipolyi nagy és komoly előkészületeit, másrésztől azt, hogy az eddig felmutatott eredményekhez képest az ő pályája még igen fiatal. Pedig csak, kényelmesnek épen nem mondható hivatalától meggazdálkodott óráit fordíthatja tanulmányaira s mégis helyzete-beli kötelességeit olyképp teljesíti, mintha kizárólag csupán hivatalának élne. Sokoldalúságát a gyakorlati életben szintugy mint az irodalomban nem ok nélkül csodálják ismerői, mert valamint ebben otthonos, a codexektől s a palaeographiától (régi irások) kezdve le a ponyvairodalomig: ugy a társasélet terén egyenlő könnyűséggel mozog, olykor a legkülönbözőbb viszonyokban. A fensőbb körök disztermeiben otthonos, fesztelenül társalgó, nyílt kedélyű férfiuban alig gyanítanak a különben folytonosan magányában remetéskedő régiségbuvárt, vagy a hiveit egyházában s azok kisdedeit az iskolában buzgó áhitattal tanító falusi papot. — Szakbeli dolgozatai mellett épen illy otthonos ő az egyházi irodalom, nevelés és iskola különböző terén, melly irányban már szintén számos értekezése jelent meg.

Nem kevésbé jelentékeny — bár szorosan nem tartozik vizsgálódásaink tárgyai közé — a mit külföldi szaklapokban s folyóiratokban, ottani tudományos tekintélyek felhívására közzétett, kikkel baráti tudományos viszonyba és szövetségbe lépett. Utóbbi időkben hazai tudományos irodalmunk s régiségeink megismertetésére a külföldön jobb dolgozatok alig jelentek meg, mint azok, mellyek Ipolyi tollából folytak — s ott a legnagyobb elismerésben is részesültek. A göttingai „Zeitschrift für Mythologie“ című folyóiratban megjelent magyar hitregei közleményei *Grimm, Wolf, Manhart, Müller* s más nagy hírű német tudósok munkáiba, — a „Mittheilungen für Erforschung der Baudenkmale“ (Műemléki közlemények) című füzetekben közzétett magyar műemlékek és régiségek leírásai e tan első tekintélyének, a berlini *Kuglernek* korszakot alkotó „építészet-történetébe“ (Geschichte der Baukunst) című nagy munkájába is utat találtak. — Ipolyi több tekintélyes külföldi tudományos egyetagságával már jóval előbb lőn megtisztelve, mintsem itthon e kitüntetésben részesülhetett volna. A m. Akadémia csak mult évben választhatá levelező tagjává.

Ipolyi Arnold azon „nemzeti régiségtani“ tudományos iskolát képviseli nálunk, mellynek Németországban a nagyírú *Grimm* lett apostolává — de vajmi kedvezőbb viszonyok között, mennyivel nagyobb előzmények után, s mennyivel több szellemi s anyagi erő által támogatva s biztatva! Ki kell itt mondanunk, hogy roppant gyakorlati hatás az, mellyre ezen irány, ezen tanulmányok eredménye vezet. Egy új történelmi iskola van czálalt irodalmunkban megalapítva s kitűzve; a nemzeti költészetnek és a többi művészetnek végtelen aknája nyílt föl. Nemzeti emlékeinknek s hagyományainknak buzgóbb felkutatása s kegyeletes megóvása kétségkívül Ipolyi fáradsalmainak lesz nagyrészen köszönhető és föléledésük új korszaka, ha nem csodálunk, nevéhez fog örökre tapadni. Ime, a m. tud. Akadémia is megindítá fontos vállalatát, „Archaeologiai közleményeit“ a hazai műemlékek ismeretének előmozdítására s ennek minap megjelent I. kötetében találjuk mindjárt megnyitól Ipolyi kimerítő értekezését a „magyar műemlékek“ről általában és „Csallóköz műemlékei“ről különösen, mint a szerző tudományának s buvárlati buzgalmanak egyaránt fényes bizonyosságát.

Adjon a mennyei gondviselés hazai irodalmunknak sok illy tevékeny szellemet és az ifju sarjadéknak elég fogékonyságot, hogy az illy kitünő példányok irányát megértse s lelkesült buzgalommal kövesse!

A természetben.

Hosszu, unott napok . . .! szememet megszállja
Gondolatim sötét borzadalmas árnya;
Azon gondolkozom: milly csekély az élet,
Kivált ha az ember jobbat nem remélhet . . .
És e csekélyhez is mennyinek van gondolja
(Pedig ezer rész is egyét meg nem toldja) . . .
Gondja, osztózása czivódó perekkel,
S gyermek atyja mellett nem él szeretettel.

Azon gondolkozom: szabad-e a lélek?
S a zárt falak között — Isten látja — félek!
Pedig szabad, érzem, . . . ki hát a szabadba,
A nagy természet . . . e kitárt gondolatba!!

. . . Itt künn van az élet, a természet könyve
Nyitva áll előttem s olvasok belőle;
Lelkemre világot hint mindenik lapja,
— Fényt kölcsönöz neki az örök ég napja, —
Az örök ég napja, melly e hulló levelen . . .
Keblemen is átregz, hogy az is örök legyen!

Itt künn van az élet, kis madár az ágon
Azt csevegi hozzám: lesz még boldogságom;
Cseveg, cseveg, aztán kis fészékbe szállva
Kicsinyeit sorban eteti, táplálja;
Majd szárnyát terjeszti éjre mindenik felett,
S ugy örül a szívem, hogy van ilyen szeretet!

Itt künn van az élet, a vidámság szárnya
A bánatos keblet s szívet is megszállja;
A völgy dalt zeng, a bérez e danára hallgat,
Zengne ő is, de ám illy lágyan nem dallhat. —
Majd felzug ha éri a villám csattogása,
Sodorván az erős tölgyeket is rakásra.

Bárony vánkására a zsiszsgő fünek
Fejemet lehajtom, hol körömbé gyűlnek
Színes lepék szállva virágrul — virágra,
Ajukukat fürösztvén kedves illat-árba.
Majd a szellő rámhajt egy-egy megterhelt méhet, . . .
S kit a munka lankaszt — pihenve újra éled!

Fenséges természet . . .! mi dicső itt lenni!
Mi az égig ragad — csak a gyönyör mennyi! . . .
A csermely habjával játszó napsugára
Fel-felakad a zöld-lombos bokorágba.
Lombos bokorágba, melly alul zengő dala
Hangzik a madárnak — imádkozván általa.

Távolabbrul csöndes furulyaszó hallik,
— A jó öreg juhász szíve már nem zajlik —
Csak fú a tilinkón, a gyerek meg nézi
Szegény öreg apját s majd meg nem igézi;
Hej! dehogy igézi, hisz szeme könnyel telék, —
Eltanulná a dalt, de nincs ki megértene!

Soh se busulj Bandi! — szól az öreg hozzá, —
Bizony megszomjaztam, egy kis vizet hoznál!
Bandi szótlan indul . . . s a forráshoz érve
Egyet sóhajt, aztán más ötlik eszébe.
S mi eszébe ötlött, hirtelen dalba olvad,
S megmerítve kalapját visszafelé ballag.

Boldog egyszerűség! . . . hol a szívnek vágya
Álomban sem szállna elérhetlen ágra.
Hisz a kis bokorban még több boldogság van,
Nyugott ez a csendben, az a vihar-árban!!
Maradj itt hát lelkem, maradj itt mindörökre,
A szent természetet daloddal dicsőítve!

Fenséges természet, lelkem szabadsága! . . .
Mit vigyek templomod égi oltárára?
Gondolatom, melly csak homályos, emberi,
Szárnyaszeve hull vissza, nem tud megérteni!
De érzem, hogy egyszer kielégít tégedet
Benned élő szívem, melly most hisz, remél szeret!!

Az utolsó budai basa.

Történeti elbeszélés JÓKAI MÓR-tól.

(Folytatás.)

27-kén kezdtek el a nagy rondellán rést löni. Előtte való nap jött át a keresztyén táborba három hajó budai rác nép, kiket a német krónika-író „keresztyén magyarok“-nak nevez zárjel között, (ellenkezőleg a mostaniakkal, kik a jó magyar rácokból szerbeket csináltak nagy bölesen); 23-án egy jancsár zászlótartó szökött át, ki felfedezte Gábor barát előtt a két tűzakna irányát, melyet Petneházy ellen ástak az ostromlottak; két ellenakna még azon éjjel megsemmisíté az elébbiek hatását, a felfedezett földalatti folyosókban rövid viadal támadt, mely a törökök veszteségével végződött.

29-én a Pest felőli futoárkokban víttak a brandenburgi segédhadak: e napon Gábor tüzes golyói olly égést támasztottak a várbán, melyet öt óra hosszat nem bírtak eloltani a törökök. A hadsereg nem nevezte már a barátot másképp mint „Tüzes Gábornak“ ez a név maradt rajta a történet lapjain is.

Aug. 5-én már jókora rés volt löve a nagy rondellán; ugyanakkor a két kisebb körsáncz is halomba omlott; e napnak éjjelén a bajorok támadást próbáltak a támadt résen át, s sikerült egész a belső sánczkarókig hatolniok, a hol az elfoglalt helyet meg is tartották és rögtön eltorlaszolták; a csata folyama alatt azonban néhány vitéz vezértiszt is elesett, s mint Petneházy másnap hallá, azok között volt egy Funkensteini Funk lovag is. A becsület úgy hozta magával, hogy az elesett hős temetésén jelen legyen. A holtakat a Gellért alatti temetőbe takaríták; Petneházy hajdui adták nekik a végtisztelgést, hármat löve sirhalmaikba. Itt látta Petneházy saját szemével, hogy a koporsó valóban a sirba szállt le, melyre fel volt írva: „Funkenstein Funk lovag“ meghalt aug. 25-én, ő maga veté az első göröngyöt a koporsóra, nemes szívéből szárván a hőst, és nem gondolva benne a vetélytársra.

Ebben a perczen valaki vállára üt hátulról s a mint Petneházy visszafordult, megdöbbenve látja ott állani megholtnak vélt vetélytársát, ki gunymosolylyal szóla hozzá:

— Ne hányja ollyan jó kedvvel a földet arra a koporsóra, bajtárs uram: nem én fekszem abban, hanem a bátyám; megboldogult Funkenstein Henrik. A keresztnememet persze nem tudta ön.

— Annál jobb, viszonzá Petneházy, ha ön még él; Buda várát majd annál hamarabb beveszszük.

A következő napok szüntelen csatározásokban folytak le; majd a törökök rohantak ki éjjel az ostromlók viárcakra s leöldöskék az ott alvókat, beszegezék ágyúikat, majd a keresztyének lopóztak a sötétben a szélső védművekre s leronták az ellenfél sánczkaróit; közben egy-egy tűzakna lobbanása rázta meg a harcmező lábai alatt a földet. A törökök tűzaknái többnyire szerencsésebbek voltak; a keresztyének által furtak rendesen visszafelé lobbantak el és saját népükben tettek siralmas károkat. A harcban elesettek levágott fejait azután a törökök a várfalakra tüzték ki, az ostromlók viszonzásul az ő halottaik fejait szurták fel lándsákra s a viárkokat szegték be e rettentő jelvényekkel. A levágott fők mindkét részről egyre szaporodtak.

Különösen rosszul sikerültek a főrendella és a courtinafal ellen ázott aknák; e pontokon legtöbb veszteség volt, legkevesebb eredmény. Mint Gábor barát megjósolá: sokkal könnyebb munkájuk volt a bajoroknak, kik a Duna felőli meredek oldalt vitták, az ellenség ágyúitól és tűzaknától nem tarthatva.

Tizennegyedikén történt az első ostrom a rések ellen. Esti hét órakor minden ostromágyut kilöttek egyszerre s arra elhallgatott valamennyi. Már csatarendben állt minden csapat, a spanyol önkénytesek és a hajduk kezdtek is az ostromot, midőn egy, a császáriak által ellobbantott akna olly szerencsétlenül csapott vissza, hogy kétszázötven embert eltemetett saját seregeik közül. Az erre támadt zavarban sok jó vitéz otthagya az életét; sebet kapott a spanyol herczeg Bejár, az angol herczeg Zaimes és Piccolomini: csak Petneházy maradt sértetlen; pedig alig állt száz lépésnyire a boldogtalan tűzároktól. Elég baj volt rá nézve a sikertelenség.

A tulsó oldalon következő éjjel a bajorok a kis rondellát, s a hozzá tartozó kettős kökerítést elfoglalták, Funkensteinnak csak egy lépése volt még hátra a várfalig; Petneházy még az első lépéstől is hátra volt vetve. Lehetlenséggel volt határos, hogy őt megelőzhesse ezen az oldalon.

És a mi olly hihetetlen volt, az másnap megtörtént. Egy este Tüzes Gábor barát bombái ollyan szerencsével jártak, hogy egy közölök a nagy rondellán levő löportorony boltozatán keresztül törve, azt levegőbe röpítette.

Szemtanuk azt írják a lobbanásról, hogy az ég elsötétült bele, mintha rögtön éjszaka szállt volna a nap elé; süvöltő granátok, égő gerendák, összetépett hullák repkedtek mérföldnyi távolban szereszét; s a képtelen erőszaktól a Duna hullámai tulesaptak a pesti parton s elboríták egyszerre az egész várost. Azt hitte mindenki, hogy a föld szakadt bel! Csak percek múlva tértek az emberek magukhoz, s akkor látták, hogy a nagy rondella mi szörnyen elpusztult egy pillanat alatt; a mellékfalak husz ölnyire le voltak döntve, kihányva alapjaikból; a sánczkarók összezuva, az árkok betemetve. Ötszáz török veszett el e lobbanás miatt: Tüzes Gábor maga egy csatát nyert a török ellen.

E riadal után a Lotharingi herczeg rögtön felszólította Abdi basát, hogy adja fel a várat, mit úgy sem védhet meg többé. A török vezér azt izente vissza; hogy a mint az eddigi ostromok előtt nem szólítottatott fel a vár feladására, úgy ezután se szölongasák, ő nem adja meg magát, nem is kénytelen vele. Az a vár az ottoman birodalom kulcsa, azt elhagynia nem is szabad. Bizonyosan tudja, hogy segítségére fognak jöni s felszabadítják s a keresztyének hiába rontják meg magukat, mint ezelőtt két évvel. Ő Mahomedre és a szultánra bizza magát, azok kisegítik. Inkább ajánl cserébe más várat, Egert vagy Sz. Fehérvárt, de ezt nem adja.

24-én érkezett hire, hogy a nagyvezér ötvenezernyi sereggel átkelt Eszéknél a hidon, az ostromolt várat felszabadítani. A várbán ez este nagy ágyuzás volt s a törökök zászlókkal, ékeelve jelentek meg a bástyákon; jelölül, hogy ők is megtudták kémeik által a nagyvezér közeledtét.

A fővezérek erre általános ostromot rendeltek, a huszárságot a nagyvezér csapatai elé küldve, ki hir szerint már Székesfehérvár falai előtt állt.

Abdi basa vitézül védte magát, az ostrom vissza lön verve; a keresztyéneket olly hevesen támadták meg, hogy újra el kellett hagyniok az elfoglalt pontokat. Másnap, harmadnap csend volt a vivó felek között, negyednap visszaérkeztek a huszárok, jelentve, hogy a mi török seregek Székesfehérvár alatt vannak, többnyire csak felültetett néphadból állanak, melly a sokkal kisebb magyar sereggel sem bírt megmérkőzni: hoztak belőle mutatványul foglyokat, hanem hogy a hegyek felől közelg sokkal nagyobb erővel maga a fővezér.

29-kén reggel jelent meg a török sereg egyik csapata Vörösvár felől. A keresztyének előőrsei, kik aggodalom nélkül, elszórva tanyáztak ott, hirtelen zavarba jöttek, s a magyar lovasság nélkül még nagyobb is lett volna a veszély néhány levágott főnél, mit a rendetlen tatárhad diadaljelül vitt magával.

30-kán délben tüntek fel a nagyvezér zászlói a budai hegyek között; épen a bajor, magyar és császári hadak ellenében...

(Folytatás következők.)

Hazai népviseletek.

IV. Szászrégeni szászok.

Mint a segesvárkörnyéki szászokról szoltunkban is volt alkalmunk megjegyezni, az erdélyi szászoknál szokás, erkölcs, életmód sőt viselet tekintetében a különböző tájak közt ollyan kevés a különbség, hogy egygyel az egészet megismertük. Kivétel gyanánt talán egyedül a szászrégeni viseletet lehetne felállítani, — melly azonban általán inkább csak a tehetősebb osztálynál fordul elő, s mint látni, a magyar nemzeti viseletből is sok van benne. Egyébaránt a szászrégeni szászok is, mint többi rokonai, főleg kézművel és kereskedéssel foglalkozik; azonkívül méhet tenyészt és pálinkát főz, melyet messze vidékre hord; azonkívül temérdek tutajt készít, — részint eladásra, részint saját használatra, tudniillik: sószállításra a Maroson. Ez egyik legfőbb s legjövődalmesebb üzleti czikke. — Ismert takarékoságukkal tisztaság nem igen párosul; nagy kezű szőke menyecskéik a gazdasszonykodás helyett inkább méhszervezéssel s mézes-kalács, — (Erdélyben mézes-pogácsa) sütéssel foglalkoznak; a férfiak aztán hagymával, sajttal is élélnek. De majd mindnyájan tehetősek is, s szász koldust látni ritka dolog. — Egy-két népszokást a környékbeli oláhoktól átkölcsönöztek. Igy például aratás végeztével a munkások egy legényt kalászkó-

szorúval ékítve kísérik a gazda udvarába, — kit aztán az utba eső házak ajtajából pajzán gyermekek vagy szolgálók jó csupor vízzel szoktak nyakon köszönteni, de ő is aztán, ha szerét teheti, a csuprot földhöz vágja. E szokás alkalmasint a rómaiaktól vette eredetét s Erdély más vidékein is divatozik.

A hitregei (mythos) állatok.

A legtulzottabb agyrem is mindig valamely valóságon alapszik; a költők és festők szörnyei, a repülő sárkányok és óriásállatok, ha nem is épen az előadott alakban, de mégis éltek egykor valósággal.

Az emberi képzelet teremtményei nem egyetlen főből eredtek, hanem évszázadokon s ezredeken át alakultak és nemcsak történeti, de tudományos, sőt gyakran igen mélyen ható jelentőséggel bírnak.

E képzelmi alakok közül legtöbb származott az állatország-ból. Amaz őskorban, midőn még az emberiség gyermekkorát élé, a borzalom s félelem könnyen fölruházott némely állatot oly tagokkal, alakkal, erővel, sőt bűverővel, millyennel nem bírt; némely állat hasznossága miatt is részesült e megtiszteltetésben; azért a régi népek hitregéiben nagy szerepe van az állatoknak. Ezenkívül a természeti erőket s egyes tüneményeket is állatalakok által szokták volt személyesíteni. Továbbá illy meszerü képzelmi alakokra nagy okot szolgáltatott némely állat alakváltozása, millyen a pille, melly tojásból hernyó, aztán báb és pille lesz. A bőrkét levető kigyók némely népnél oly lényeknek tartottak, melyek váltakozva földi és földöntuli természetel bírnak. Ez átváltozásban néhol tündéreket, boszorkányokat, máshol lélek-vándorlást kerestek. Így támadt a boszorkánypille is.

A természettudományok és az igaz hit szövétneke által föl nem derített sötét századokban, a babonás képzelem minden kézzel nem fogható jelenetnek csudás eredetet tulajdonított, s ez okot szolgáltatott képtelen mesék költésére, melyeket azonban igazaknak tartottak. Az illyest mi ma babonának, vakhitnek, vagy ha szeliden szólunk, mondának, regének nevezzük. Fájdalom, mai nap is nem egy babonára akadunk a nép között, melyet még mai napiglan sem írhatott ki az igazhit világa.

Az európai népeknél a tizenkettedik és tizennegyedik században legczifrább alakban virágzott a hit a mesés állatokról. Innét magyarázható, hogy a czimerekbe is beiktatták az állatokat. Ez volt egyszersmind a sárkányok, garabonczások kora, melyben ezek létezését komolyan hitték. Így támadtak, vagy újra feltámadtak a koboldok, gnómok, erdei, vízi, légi, földalatti szellemek stb., melyek mintegy másolatai a régi pogány népek hitregei alakjainak. Ezek kifolyásai voltak az oly gyakran máglyára vezető boszorkánypercek.

Az ember bűvös, babonás hitében mindig nagy szerepe volt az állatoknak. A kigyóról hitték, hogy csudaerőt hord magában, azért többféle dolognak volt jelképe. A finn népek közt a szamanok, egy követ vélnek létezni, a kigyó-itélő követ, melyet ha valaki magával visz, a törvényszék előtt könnyen kivágja magát a bajból. E kö itt a titkos ügyvéd szerepét játssza. Ismernek ezek egy kigyót, mellynek belei, ha a ló megeszi, ezt jó erőben és egészségben tartják.

Egy füvet állitnak létezni, melyet a kigyó, midőn uszik, egyensúlyzás végett szájában tart. Ki e füvet bírja, annak ereje oly magasra növekszik, hogy a legvastagabb vasrudat eltörheti stb.

A hitregei állatok története különös vegyülete a költeménynek és valóságnak.

Néhányat mi is megkísértünk leírni:

I. Az egyszarvu.

Az *egyszarvu* (Einhorn) a mesevilág és valóság határán áll, Angliának büszke czimer-állata, melly a bibliában *Reem* név alatt fordul elő. Ez állatot még a természetben nem ismerjük, de a természettudósok még mindig várják fölfedezését, mivel létezését nem tartják lehetlenné.

Az egyszarvu, fehér ló, vörös fejjel, mellynek homloka közepéből egy csavar alaku egy rőf hosszú egyenes szarv emelkedik ki. Ennek töve fehér, közepe fekete, hegye tűzvörös. A biblia szerint a vidámság, erő és fejedelmi fenség képe volt. Azt vélték, hogy szarvában a leghathatós ellenmérget bírja, ez okból azt az italba reszelték, mi aztán a nyavalyatörést is meggyógyítja; ki hosszú életet ohajtott élni, nem kellett mást tennie, mint folytonosan e szarvból innia. A délafrikai, a szarvorru szarvának mai napig is hasonló erőt tulajdonít, s ivó-edényül használja azt.

Már Egyiptomban is ismerték ez állatot s Persopolisban azon palota romjain, mellyet *Darius* építtetett, a kapuzat két oldalán maig is látható dombor faragványban kétfelől két egyszarvu ló, mellyek hossza 18 láb. Ezen körülmény és *Ktesias* görög írónak az indiai vadszamárról adott leírása okozák, hogy az állat létezését sokáig hitték. Ktesias szerint az indiai vadszamár, minden állat-

nál, még a lónál is gyorsabb futó, ezért vadászása igen nehéz volt és mindig emberéletbe került. Husa keserü levén, nem élvezhető, s csak szarva s csülök-csontjából vadászták.

Valónak látszik, hogy Ázsiában, Tibetben, csakugyan létezik az egyszarvuhoz hasonló állat. Utazók sokat hallottak róla beszélni. Ezek szerint a mongol föld déli szélén, a Gobi pusztá határán él egy törpe lőféle állat, melly felette vad és félénk, csapatosan jár s homlokán egy görbe szarvat visel.

Link ebből azt következteti, hogy mivel az egyszarvu hazáját a régiek is mind e vidék felé teszik, az csakugyan létezett egykor e vidéken, de mivel igen vadásztak reá, kiveszett, mint kiveszett már ez okból sok más állat p. o. Angliából a farkas, és ma csak egy faja, t. i. a főnebb leírt görbe egyszarvval bíró, él még. Később kitűnt, hogy ez nem más, mint a vadkecske egy faja, sőt *Pallas* szerint nem is önálló faja, hanem csak egy kecskefajnak ritkán előforduló csudaszületkje.

Werne utazó Afrikában a kék Nil folyónál egy mahomedan barától (dervis) hallotta, hogy Habes tartomány határhegységében valamely egyszarvu állat él, mellyet ott *Meremmeri*-nek hinak. Később meg is kapta ez állat szarvát, melly már harczkürtté volt átdolgozva. Előbb három láb hosszú lehetett, csavaros volt s valamely zergefajhoz látszott tartozni. Utazók annyit hallottak Afrikában a bennszülöttektől az egyszarvuról beszélni, hogy annak létezését bizonyosnak tartják. Délafrikában is beszélnek hasonló állatról. *Aristoteles* szerint kevés egyszarvu s egyiptáji állat létezik; egyszarvu s kétpatáju az *Oryx*. Ez *Oryx* is a kecskéhez tartozik s így páros szarvval kell bírnia, néha azonban csudaszülettkép egy szarvval jó a világra, avagy az egyikét küzködés közt veszti el. Ez *Oryx*nak tartják a bibliában előforduló *Reem* egyszarvut is. *Linné* ez *Oryx*nak *Antilope leucoryx* nevet adott. Mint látszik, előbb Egyiptomban élt.

Mások az egyszarvut a szarvorruban vélték feltalálni. Igaz, hogy a szarvorru az egyetlen emlős állat, mellynek előfejen páratlan szarv van, husa is pézsmaszagánál fogva, minőségre nézve közeledik az egyszarvu keserűnek állított husához: mindazáltal a szarvorrut soha senki sem tévesztheti össze lóval, számmal, — mellynek alakjával az egyszarvu birni mondatik. De tekintsünk a patás állatok egész során végig, sehol sem találunk oly jelenségekre, melyekből az egyszarvu létezését következtetni lehetne.

Hazai népviseletek: IV. Szászrégeni szászok.

GENF VÁROS (Sveiczban.) — (Lásd a szöveget 570. lapon.)

Mont-Blanc. Angol kert.

Rousseau sziget. — Kis Salevehegy.

A ref. szent Péter-templom.

Nagy Salevehegy.

Az új kath. templom.

Ezek vagy csontnélküli ornyujtvánnyal bírnak, mint a szarvorrú, vagy valóságos szarvval, melyek mindig párosan fordulnak elő s soha sem találhatunk a homlok közepén. És így akár mint puhatólódjunk, az egyszarvu nem lehet más, mint a régiek Oryx-a, ez pedig nem képzelhető másképp, mint hogy a zergék közt csudaszülött-kép valamelyik egyetlen szarvval jött a világra, avagy valamely esetlegnél fogva egyik szarvát elvesztette.

Nem marad tehát más hátra, mint elismerni, hogy a régiek egyszarvúja, több állat alakja után összeállított képzeleti, jelképi állat, mely is a vidámság, erő s fejedelmi fenség jelképe volt s mint ilyen, címerállatként még ma is szerepel; magyar családok címerében is látható.

(Folytatás következik.)

Genf város Sveiczban.

Alig van Európában város, mely oly rövid időn annyira fölemelkedett volna, mint Sveiczban a Lerna vagy genfi tó mellett álló Genf város. Már évtizedek óta folyik Európa különböző részeiből a bevándorlás e gyárvárosba, mely lakosokban, kivált 1822-től fogva igen növekedett, úgy hogy szükségé vált, területét nagyobbítani; mindazáltal csak az 1846-ki forradalom és következményei voltak képesek kivinni, hogy a régi város falai lerontassanak, sánczai betöltsenek.

A ki tíz évi távollét után, akár mely oldalról Genf-be visszatér, az rá nem ismerhet e városra, annyira körül van az vége mindenfelől gyönyörű épületekkel pompázó városnegyedekkel. Az új építések által legalább is kétszer oly teljessé lett a város, mint volt annakelőtte, s az építések még mindig folynak, sőt tán tíz évig is eltartanak még. A város fekvése felette regényes. Egy tónak, a Genfi tónak lejtősen emelkedő partján terül el, nagy hegyekkel s havasokkal körülvéve. Ezek közül balról a távolból látszik rajzunkon is a Mont-Blanc, közelebb a kis Saleve csucos tetejével s egészen a város fölött a nagy Saleve.

A régi város főutczái szélesek ugyan, de építői nem látszottak az egyenes vonal előnyének ismeretével birni. A kereskedés, üzlet, ipar ezekben tanyázik még mindig. Minden ház földszinte tele van boltokkal, kávé-, bor-, sörmérésekkel, sőt az első és második emeletet is az üzérkedés foglalja el, ellenben főlebb már a genfi ipar, t. i. az órák és ékszerészek serege foglalt helyet.

Ott a magasban, a harmadik, negyedik emeletben s főlebb is a padlás-szobákban, hol a hőség néha csaknem a forrpontra hág, készülnek a hírneves genfi órák s ékszerek, melyek az egész föld kerekén mindenütt keresettek. A régi városban vannak a hetivásárok is. E városrészekben tükröződik leginkább Genf nagyvárosi színezete.

A főváros, az úgynevezett *Hauteville* azonnal más képet mutat. Fekvése magas. Itt lakik az előkelőség (aristocratie). Franciaország majd minden régi és újabb előkelője (aristocrataja) bir itt lakházzal, melyek külseje többnyire régi ugyan, de belseje nem ritkán igen nagy képgyűjteményt, könyvtárt, s egyéb műkincset és sok nemes ércet, drágakövet rejt, melyekről sokat beszélnek a londoni s párisi börzéken. Nagy csend uralkodik itt, vasárnapot kivéve, folytonosan. E városrészben áll a reform. kéttornyú ódon szent Péter-templom. E városrészben van egy sétány is, a *Treille*, melyet leginkább az előkelőség látogat.

A város délnyugati része az újváros, melyet Uj-Genfnek is szoktak nevezni. Itt áll a régi színház, melyben 1782. év óta adnak elő darabokat, de mely a mai igényeknek meg nem felel s újnak építésére várakozik.

Ennek átellenében áll a képző művészeteknek Roth-féle muzeuma, a genfi iskola régibb és újabb festőinek műveivel színezve. Itt áll az 1859-ben megnyitott konservatorium. Ettől délre a választók épülete, hol a politikai választások, népgyűlések és hangversenyek tartatnak, melynek nagy termébe 8000 ember fér bele. E városrésznek a vasut látszik határt vetni, mellyen túl a munkások laknak, kiknek városnegyede szintén napról napra csinosbul, valamint a vasutvonalon kívül új, csinos városnegyedek kezdenek épülni. Még a vasutvonalon belől az indóházhoz közel fekszik az új, egytornyú kath. templom.

Az új városban, mellynek házai közt 6—7 emeletes is találkozik, nagy sürgölődés uralkodik s bár a forgalom középpontja ma még a régi város, de remélhetőleg, a kereskedő-világ nemsokára a vasut körül fog megtelepedni. E városrésztől lefelé a tó mentében fekszenek azon gyönyörű paloták, melyeket a külföldiek laknak, s hol a világ minden országának aristokratáját s gazdagait képviselve látni, kik e vidékre jönnek kéjvárást venni. Itt a hírhedt *Fazy*-féle palota, az egész világ legnagyobb kártyahőseinek éjjeli tanyája s lebuja.

A vízben a hidhoz közel látszik a Rousseau-sziget, ennek átellenében a szép angolkert két filagóriájával, melyek egyike vendéglő. E mulatóhelyeket látogatja a genfi lakosság, az itt lakó külföldiek és átutazók serege. A Rousseau-szigeten áll a hasonló nevű bölcsész szobra, kinek eszméi a mult század egész társalmi rendét megrázkódtatták.

Genf nem máttól fogva keresett kedvencz időzési helye az utazó világnak, hanem már a mult század közepétől fogva, midőn az utazás az előkelőség közt általánosan divattá lett; sőt már a 17-ik század elején igen látogatott volt e hely. A genfi vendéglők világhírűek; oda mehetnek a világ, különösen pedig Magyarország vendéglősei, mert ott még bizonyosan tanulni fognak valamit, mint kelljen a vendéget ellátni, s pedig aránylag igen olcsón.

Az utazási düh újabb években tetemesen emelkedett, úgy hogy itt még egyre új vendégfogadók épülnek. Legnagyobb ezek közt a „*Hotel de la Metropole*” épen az angolkert előtt, 200 szobával és 5 nagy teremmel.

A várost gyönyörű nyári lakok veszik körül, többnyire a genfiak által birva s az idegenek által bérben lakva, ámbár már az idegenek is kezdenek itt nyári lakot venni, millyennel bir már b. Rothschild és birt sir R. Peel.

Genf eddig csak nyári mulatóhely volt, most azonban már télre is sokan itt maradnak. Ide zárandokolnak a világ legnagyobb művészei láttatni és hallatni magukat, mert itt van pénz; miután ide többnyire olyanok jönnek nyaralni, kiknek százezernyi elkölteni valójuk van évenként.

S mi teszi Genfet illy vonzóvá, gazdagga, szerencsésé? A szabad alkotmány, melyet élves és a páratlan regényes, egészséges fekvés. Ez vonzza tömegesen ide az idegeneket, kik számra 30,000-en laknak itt s ennek öhatoda az iparososztályhoz tartozik. A világ minden nemzeteiből jönnek ide a bevándorlók és itt mind szerencséseknek érzik magukat.

Genf mint kereskedőhely leginkább a genf-lyoni és a sveicz-nyugoti vasut elkészülte óta kezd jelentőségben emelkedni. Az első által Franciaország minden városával, a második által, ha teljesen elkészült, egész Sveiczal összeköttetésben áll, ha pedig a genf-annecy-vonal is létesülhet, akkor Savoyán át Olaszországgal is összefüggend, a mikor is Genfre előremondhatlanul szép jövő várakozik.

Az örökmozdony.

(Perpetuum mobile.)

Hány ember törte ezen a fejt, s hány van, a ki még most is bajlódik vele! Pedig lehetséges-e az örökmozdony?

Midőn a természettudományok hajnalpirja némi fényt vetett a közép-kor sűrű ködére, sokat létesíthetőnek vélték a természet még csak ezután felfedezendő erői segélyével. Így hitték, hogy az ember, ki testileg nem más, mint a természet egy gépe, szilárdabb anyagból alkotva, hosszabb vagy talán örök életet is élhetne. A bölcsék közül sokan törték eszüket hasonló gép készítésén. Az örökmozdony eszméjének fölmerülésekor a gondolkozók megfejtethetőnek hitték a kérdést. A múltan legnagyobb legvilágosabban látó mesterei a húságtól elragadtatva, oly ember- és állatalakú babokat készítettek, melyek, belső gépezet által hajtva, hasonlóan mozogtak, mint az ábrázolt ember, vagy állat. Az elmésen kigondolt önmozdonyok egész serege az örökmozdony kutatása közben támadt. Azonban mindez csak hiu játék, mellynek semmi maradandóbb becése nincs.

Mindemellett egy oly, önmagát folytonosan nemző, fentartó erőnek felfedezésén fáradozni, melly bizonyos irányban működni soha meg ne szűnjék, még mai nap sem áttalának sokan, kik közül nem egy került már örültek házába. Épen századunk, melly a természettudományok mezején oly kitűnő felfedezéseket tett, zavarta meg sokak fejt, kik hivatva hitték magukat a teremtes végső titkainak ismeretére jutni, s azokat czéljaikra felhasználni. Ezeknél azonban majd mindig főszótőző az önhaszon. Hány vagyonbukott, vagy féltévelyodott keresi fel a jeles természettudósokat, hogy végre azokkal az önmozdony lehetségeről értekezzenek! — Valódi rögeszméként fészkel meg magát az önmozdony képe némelyek agyában, s mint betegség vagy Isten csapása, vagyonát, lelkét, testét s társalmi viszonyait feldulja, szétrombolja.

Tekintsük közelebbről ez agyrémet. Legszükségesebb mindenekelőtt azon kérdésre felelni: létesíthető-e az örökmozdony, vagy is oly gép, melly minden szünet nélkül soha meg nem állva, önmagától örökké mozog? Nagyon könnyen átlátható, miszerint illy gép létesítésére okvetlenül kettő kívántatik meg: 1. egy önmagát szakadatlanul nemző, fenntartó s önmagától működő erő, melly a gépet szüntelen mozgásban tartaná; 2. valamely elenyészhetlen örökké tartó anyag, mellyből a gép készülne. Sem az elsőt, sem a másodikat az emberi tudomány még nem ismeri. Tegyük fel azonban, hogy lehetséges volna (pedig nem lehetséges) egy oly erőt a természetben valaha felfedezni, azaz: ha léteznék is oly erő, melly a gépet képes volna önmagától örökké mozgásban tartani; de hol van oly örökké tartó, soha el nem vásó anyag, mellyből a gép készülne? Illyennek létezése még csak gondolatban sem engedhető meg. És így mi sem világosabb annál, mint hogy az örök mozdonny eszméje valóságos agyrém, a kórosan tulesigázott képzelő erő szüleménye.

Legremekebb örökmozdony az Isten szép világa; de még erről is ki meri elmondani, hogy örök? Az írástudók és bölcsék közül legalább senki sem. És ha Isten e remek műve véges, hogy akarhat az ember, a csillagok egyik legkisebbikének e parányi lakója, olyat létesíteni, melly tökélyesebb legyen az Isten e remekénél? Valóban, az örökmozdony eszméje csak háborodott elme szüleménye lehet, melly nem bírja gondolatait összefüggő láncolatban oly messzire fűzni, hogy valamely ok okozatának és viszont valamely okozat okának nyomozására kiindulhatna, annál kevésbbé, hogy a keresettet feltalálhatná.

És annyi töprengés, fejtörés, áldozat után lehet-e valamely eredményt felmutatni? Nem. Ismerünk évekig eljáró órákat, hosszas időig forgó kereket, melyek a bennök guruló golyók által nyernek újabb és újabb lendületet; ingókat, melyeknek beretva-él vékonysága tengelye kemény érczapon áll; mind e kísérleteket ismerjük és tudjuk, hogy sokáig elmozognak, de az örökmozdonytól nevetséges távolságra állnak.

Ugyanis miből készültek e gépek? mulandó, elvasható, elporlódnak anyagból! S mi tartja mozgásban ezeket? valamely lendítő erőnek utóhatása, mellyet a különféle mesterséges súlyozás támogat ugyan némileg, de végre még is megszűnik, miután erőben nem nyer, mert ebből épen a gépezet részeinek surlódása fölemészti a legnagyobb részt.

Az örökmozdony eszméjével ép úgy vagyunk, mint a körnek négyzet-gesítésével! Mind a két agyrem sok bolondot szült már a világnak, s fájdalom még sokat fog szülni ezután is.

Tájékoztató.

A lapunk mult számában közölt tatai várkastély rajza a gr. Eszterházy-család palotáját tünteti elénk: míg a magyarító szöveg jobbadán a —

képünkön csak háttérben látszó — tatai régi vár történetét adja. Erre nézve jónak látjuk itt utólagosan megjegyezni: hogy szándékunk volt e szöveghez az ó-várnak rajzát külön is adni: azonban a kép rozsló sikerülvén, csak az újabb kastély rajzát közölhetjük, mely kastélynak egyébiránt szintén megvan a maga historiai nevezetessége, t. i. hogy az I. Napoleonnal kötött békeszerződés — mely győrinek nevezetik s 1809-ben jött létre — Ferencz császár által ezen kastélyban íratott alá.

Th.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton levelei.

CXIII. Levél. Gyümölcs-kóstolások.

Tisztelt szerkesztő ur. Hogyan, hogyan nem? denique engem az a megtiszteltetés ért, hogy a magyar kertészeti társulat kinevezett gyümölcskóstoló bizottmányi taggá. Bizonyosan az a régi vers jutott valakinek eszébe: „hic Gallus cantans, in arbore sedens, pira, poma comedens etc.” s ebből látván, hogy a kakasfajta régi gyümölcskóstoló, competensnek talált a gyümölcskérdés eldöntésében; mert én egyéb érdememet fel nem bírom fedezni; csakis akkor tudtam meg a kitüntetés, midőn nagyon tisztelt házigazdánk, Kubinyi Ágoston, muzeumi igazgató, a véguzsonnára meghitt, midőn a kérdéses pályaművek fel fognak bontatni és sorba kóstoltatni. Ez mégis jobb hivatal, mint a drámabírálat volt. Pedig a drámákat nem csak kóstolni kellett, hanem hámozatlanul, csutkástul, taplóstul (némellyiknek bele sem volt) és levelestül megrágni végig.

Soha kellemesebb társaságot képzelni sem lehet, mint minő egy pomolog-egylet. Itt egy báró, meg egy kertész, ott egy pár orvos: egyik homoeopatha, másik allopatha, egy királyi tanácsos, egy magyar táblabíró, egy német polgár, egy tudós, egy lapszerkesztő, egy gazdatiszt, egy ügyvéd; talán mindegyik most látja a másikat először, de azért mégis régi ismerősök; nincs közöttük politikai véleménykülönbség, nincs irigy vita, nincs vallás-különbség, nincs fajgyűlölet; ők mindnyájan buzgó pomologok s ha néha összedisputálnak is egy-egy kétséges külsejű almár kiléte felett, de egy Casillac ehetetlenségen, egy Clairgeau mennyei zamatján, egy Herfordshire parmén erényein, s egy Alphingstan hazug külsején, mindnyájan megegyeznek és senki azon elvet meg nem dönti náluk, hogy „jó a jó, de jobb a jobb!”

A pályaművek sorát megnyitá Pecz Armin, ludoviceumi kertész kétféle savanyu repája. Mind a kettő turnips-fajta; az egyik sárga, a másik fekete. A sárgát mindegyikünk legjobban szerette. Együtt is kóstoltuk mind a kettőt; hanem akkor legjobb volt a rajtalevő kolbász.

Azután egy előrebecsátott (nem elnöki megnyitó beszéd, hanem) urilakoma képessé tevén az illető organumokat a tárgyak megbírálatására (tudva levő dolog, hogy gyümölcs-bírálatra legalkalmasabb az ember gyomra vacsora végén) tudós szomszédom, dr. Málnay Ignác, ünnepélyesen felszedele az almákat és körtéket; műértő tapintattal intézvén úgy a dolgot, hogy a jobbat és még jobbat utóbb következtesse. A kitüntetett fajok mind rettenetes angol, franczia és németnevű matadorok. Ez alkalommal dr. Pólya is mutatott be egy általa előállított új almafajt, melyet ő *Fáy Andrásnak* nevezett el. És ekkor az ötlött eszembe; mennyi eredeti nemes faj gyümölcse van a magyar földnek is, s mennyi kitüntetésre méltó nagy embere a magyar nemzetnek! Miért ne tehetnők mi is azt, a mit a külföldi gyümölcsészek, hogy a triviális elnevezések helyébe ruháznók fel nemes gyümölcseinket nagy férfaink neveivel? s úgy cserélnők ki azokat a külfölddel. Millyen szépen illenék például a *Szercsika* helyébe, a nagy hős horvát bán neve: *Zrinyi!* Tartós *vasalmánkat*, hogy megilletné a *Széchenyi* név! a *fontos* alma lehetne *Deák*. Az illatos *szegfű-körté*re illenék *Kazinczy*, s az *egri* körte viselné *Bartakovics* nevét. És semmi mauzoleum nem örökíti a nagy neveket annyira, mint egy nemes gyümölcsfa!

Kakas Márton.

CXIV. Levél A tárogató sípról.

Tisztelt szerkesztő ur. Tehát hogy tetszik a tárogató? Tegnap együtt hallgattuk a muzeumban Suck ur kísérletét a tárogatóval s annyiról mindenesetre meggyőződhetünk, hogy az a hang, a mit hallunk, valami új, a melyet még hallattunkra semmi ismeretes zeneműszer nem adott ki magából. Egyesíti magában a barsona (trombita) recsegő sívítását, a klarinét lágy sírásával, néhol hasonlít a phisharmonica énekszerű hangjához, mely hangjában az oboával azonos. A muzeumi ereklje el van már hasadva, az tehát igen rossz hangokat ad, hanem egészen annak a mintájára készített Suck ur egy új tárogatót, ugyanannyi hanglyukkal, ugyanolyan sinorizzal és bojtokkal. Sinór és bojtok arra valók, hogy a sok darabból álló hangszernak ha egyik másik darabja le találja is esni, el ne vesszen; látszik, hogy csaták rohamaiiban használták ezt a műszert. Az új tárogató még nincsen kijátszva (értik ezt a zenészek, hogy mit tesz?), hanem azért így is meg lehet belőle tudni, hogy mi volt az a tárogató? Erős, harsogó hangjai a szabad ég alatt mérföldnyire elhangzanak, elszórt csapatoknak jeladásra; lágyabb hangjai olly busongók, annyira alkalmasak a méla ősmagyar dallamok visszaadására. Hanem azért az operai melodiák is igen kedvesen hangzanak rajta. A cigányos czifrázatok egészen sikerültek a kísérlettevő művészeknek. Hát még ha a műszer ki lesz játszva, a hangok begyakorolva, a művész maga hozzá szokva az új hangszerhez (csak két nap óta bírta), akkor nem kételkedünk, hogy a tárogató, ez egészen ősz eredeti magyar hangszer nemcsak nálunk leli fel hajdani közkedvességét, hanem a zenészerzők is találni fognak szá-

mára illetékes helyet a zenekarban: például Erkel mindjárt alkalmazhatná azt Bánk bán dalművében.

A kísérleten jelen voltak közül Kubinyi Ferencz ur beszélé, hogy a hangszer nem olly régen ment ki a divatból; még gróf Keglevics főispáni beiktatásán Nógrádmegyében egy hajdu fűtta azon a régi indulókat a nemesi bandériumok előtt; s akkor a város egyik végétől a másikig jól meg lehetett hallani a hangját; még nem rég Rimaszombatban a toronyór is használta azt, s tolnai hajósok, mikor éjenként magányos szigetek mellett kikötnek, most is előveszik még e sipot s játszanak rajta rég kiveszett nótákat.

E hangokat meghallhatja majd a közönség jövő hó 8-án a muzeum nagy teremében, hol szépen, saloni zongorakiséret mellett fogja magát bemutatni a pusztai pásztortüzek régen elnémult ábrándozója.

Qui vivra, verra! (nem tudom, hogy mit tesz? de a politikai hírlapok minden harmadik vezércikke ezen végződik, tehát valami jónak kell lenni).

Kakas Márton.

További tudósítások a tárogatókról.

I. Tárogató Rimaszombatban.

Rimaszombat, nov. 11.

Több közleményt olvasván a Vas. Ujságban a nemzeti ősi hangszerről, a tárogatóról: egy szóváltás alkalmával tudomásomra esett, hogy Rimaszombat városában a városházánál is létezik két illy hangszer a XVI. századból való.

Kérésre az illető urak átadták mindkét példányt. Különbség a kettő között csak annyi, hogy az egyik régiebb, a másik újabb. Sipja egyiknek sincs. Mindkettő szilvafából van. A régiebb durvább mű, aligha esztorgályos munka; egy kis darab el is van törve a végéből. Az újabb tisztább mű, de ez is össze van repedezve s alsó végén kicsorbulva. Úgyes hangszerkészítő azért utána alkothatná s a hiányzó sipot is hozzá alkalmazhatná. Én itt helyben egy úgyes esztorgályossal munkába vétettem sipja csináltatását; ha sikerül s érdekes lesz, ennek rajzát is közrebocsátandom.

A mit e tárogatók historiájáról megtudhattam, következőből áll az itteni hagyomány szerint. A XVI. században a Rimaszombat melletti mostani Szabadka pusztán török basa lakott, a mit az ott talált régi fal-alapok romjai igazolni látszanak. Ezen török basa adta volna a nevezett sipot, oklevél kíséretében, a városnak, azon biztatással, hogy bármikor jönnének is ide törökök, csak azon sipot kell funi, nem lesz semmi bántásuk a rimaszombatiaknak. Fájdalom, hogy városunk levéltára, mely régi irományokkal meg van rakva, maig sincs rendezve; lehet, hogy amaz oklevél is ott hever ismeretlenül. E hangszert 1835. évig a toronyban fújták az óra ütésére s élők emlékezete szerint Koháry herczeg jötte s távozta alkalmával mindig, azonkívül gróf Zichy főispáni beiktatásánál szintén, a mire Radics Márton (az öreg Marcsi) régi zenészünk is jól emlékszik. Beszéltem vele e dolog felől; ő állítja, hogy csak elámultak ama sip hallatára, olly hatalmas hangja volt. Radics Mártonnak egy Flóri nevű akkori trombitása felszaladt a toronyba, hogy megnézzé azt a sipot, de fujni nem tudta. Budai nevű tornyos volt az utolsó, a ki fujta; annak fia ma is tornyos s mint gyermek sokat nyaggatta a sipot, jól ismeri s hiányzó fuvókájáról némi utasítást is adott, hogy az rézbefoglalt nádip volt stb.

Öregebb embereink állítják, olly hatalmas hangja volt e tárogátónak, hogy a szomszéd falvakba is elhallott s a mezőségen a nép megállott munkájában, hallgatni a rajta fujt szép nótákat, különösen a Rákóczy-indulót. Egyhangulag állítják, hogy csak erős mellű ember tudta jól játszani.

Radics Márton öreg zenészünk ígérte, hogy ha elkészül új tárogátónk, mindent elkövet, hogy bandáját fuvására betanítsa. Várjuk azonban más helyekről is a tárogatók rajzait. — Isten áldja meg a hazaszerető embereket, a kik homokszemenként hordják össze multunk emlékeit.

Szabó Márton, ácsmester.

U. i. Radics Márton állítása szerint Egerben az 1830 táján tartott tisztujtás alkalmával a Recsky András ur által vezetett tiszavidéki lovas kortések élén lovagolva Boka nevű debreczeni muzsikusz fujta volna a tárogatót. — Sz. M.

II. A kunszentmiklósi tárogató.

Kunszentmiklós, november elején.

Hazánk több vidékeiről a tárogató ügyében tett tudósítások jelenleg már nem tartoznak a ritkaságok közé. Hogy mennyire mozdítjuk elő e kedves magyar zenét a régi hangszer új felfedezésével, azt majd a jövődő mutatja meg. — Most már tárogátónk több van, csak legyen ki szakavatottan és alaposan kezelni tudja. A Vasárnapi Ujság 43-ik számában mi is szerencsések valánk egy tárogató felfedezéséről említést tenni, mely városunkban Beliczai Mátyás tanácsnok ur tulajdona. Mondottuk akkor, miszerint,

2. Testőr-gránátos.

éven, a mikor t. i. Rákóczy erdélyi fejedeleme hadjáratát tartotta. Tudván most már, miszerint Rákóczy ideje óta a tárogató nemzeti hangszer egészen feledésbe ment, kétséget nem szenved, miszerint ezen Beliczai Mátyás ur birtokában levő tárogató a Rákóczy idejéből való. Ezt mutatja maga a tárogató idoma is, mivel nem épen valami csinos készítmény, nem esztergált, hanem késsel faragott hangszer, tökéletesen ép, még a nyelve sem hiányzik, lehet fujni is — s igen szép kellemes hangot ad. Lesich Mátyás urnak — ki fuvoláz — meglehetősen sikerült az A-skalát rajta kifujni. — Hogy pedig Rákóczy ideje óta új tárogatót senki sem csináltatott, vagy ha csináltatott, az nem illy idomtalan — azt a haladás kora gyaníttatja. — De ezen tárogátónak eredetiségét leginkább bizonyítja azon körülmény, miszerint ezt a Beliczai család minden időben mint ereklyét őrizte, az atya meghagyta fiának (ezt Beliczai Mátyás ur az édes atyjától ifj. Beliczai Györgytől tudja), hogy keze közöl ki ne bocsássa, mindaddig, míg a családban egy fi-örökös lesz. — Beliczai Imre 1700 körül mint ősi vagyont Márton fiának, ez György fiának, ez ismét Györgynek, ez végre Mátyás fiát ágyához, ünnepélyesen adván át neki a tárogató-hangszert, csinált annak először egyszerű közönséges nádtövből (mit fia adott kezhez) nyelvet, mondván: „Nézd fiam, ezt a tárogatót én atyámtól öröklöttem, most te öröklöd azt, őrizd mint legdrágább kincset, ez a magyarnak egykori híres hangszere, — ha fiad nem lesz, add a nemzeti magyar múzeumnak — mert ennek elveszni nem szabad.“ — Így öröklötte Beliczai Mátyás ur a tárogatót 1836-ban.

4. Testőr-zuávok.

ez valósággal az eredeti, azt sok okunk van binni. — Erre nézve megtettük a kellő lépéseket, s az eredményt a következőkben adjuk elő:

A Beliczai család a kezünkbe juttatott hiteles okmány szerint Zsámbék mezővárosban lakott, innét 1782-ben költözött Beliczai György Kunszentmiklóra; ezen Beliczai Györgynek atyja volt szintén Beliczai György, ki 1793-ban halt meg. — egy éltés öreg ember állítása szerint — ki id. Beliczai György házában mint gyermek neveltetett — 69—70 éves korában. Leszámítva az 1793-ból a 69—70 évet, kitűnik, miszerint idős Beliczai György született 1723 táján. — Beliczai Mátyás ur a család lezármazási táblájának birtokában van ötöd igit. — ezen lezármazási tábla mutatja, hogy id. Beliczai György származott Beliczai Mártontól, ki akkor, midőn György fia született — mint ezt Beliczai Mátyás ur édes atyjától tudja — lehetett 22—23 éves, születvén pedig Beliczai György (idős) 1723-ban, ebből a 23-at levonva, Beliczai Márton születési éve esik 1700-dik évre, és így tul az 1715-dik

A francia hadsereg: 1. A császár a tábornoki törzsszel s a „száztestőr“ csapattal.

tudta e hangszert kezelni, s utolsó betegségében hívá Mátyás fiát ágyához, ünnepélyesen adván át neki a tárogató-hangszert, csinált annak először egyszerű közönséges nádtövből (mit fia adott kezhez) nyelvet, mondván: „Nézd fiam, ezt a tárogatót én atyámtól öröklöttem, most te öröklöd azt, őrizd mint legdrágább kincset, ez a magyarnak egykori híres hangszere, — ha fiad nem lesz, add a nemzeti magyar múzeumnak — mert ennek elveszni nem szabad.“ — Így öröklötte Beliczai Mátyás ur a tárogatót 1836-ban.

Ezen tárogató legutó-jára ezelőtt mintegy 40—50 évvel fujatott meg bizonyos Selyem István által, ki még Rákóczy idejéből való volt. — Azon időben ugyanis egy Bercsényi nevezetű huszár kapitány utazott keresztül Kun-

szenzmiklóson, ennek rövid itt mulatása alkalmával beszélgetés közben szóba jött, hogy vajjon nem azon Bercsényiek utóda-e, kik Rákóczy alatt emigráltak? A kapitány úgy nyilatkozott, hogy igenis ő azok utóda; ekkor az akkori aljegyző, Sinkovich Pál ur említé, miként van itt a város levéltárában azon Bercsényinek, ki Rákóczynak hadvezére volt egy *protectioja*. — Erre a kapitány mondá: ha a *protectio*n levő pecsét az ő pecsétgyűrűjével megegyez, akkor bizonyos, hogy az ő elődje a szóban forgó Bercsényi. A jegyző azonnal előhozta a *protectio*nális levelet, — a kapitány összehasonlítá a pecsétet gyűrűjével, s tökéletesen egyezőnek találta, valamint a körüllevők is. — Ekkor a kapitány elragadtatva a mult idők édeskeserű emlékeitől, megcsókolt a pecsétet és sirt, s a körülle állók vele együtt sirtak. Kiábrándulva elfogultságukból, előhivaták Selyem István tárogatóst Beliczai György tárogatójával, s azt megfujatták egy pár pohár bor mellett Bercsényi kapitány tiszteletére. — Elmenvén Bercsényi kapitány, Selyem István is (Kunszentmiklóson utolsó tárogató) elköltözött — — a tulvilágra. — A tárogató pedig — — szívhez szóló méla bú — de lelkesítő hangjával, fájdalom! — tán örökre elhallgatott.

Adja az ég! hogy hitemben ne csalódjam, s hogy ezen tárogató, mely Selyem István idejében gyakrabban megfujatott a kun népnél lakodalmak alkalmával a násznép előtt, halottaiból újra feltámadjon, és ha csak ugyan arra való, ne legyen zenebanda, honnét a tárogató mint híres magyar nemzeti hangszer hiányozzék. Bors Károly.

A francia hadsereg.

I.

Bármiben keressék is némelyek a francia hadsereg vitézi bátorságának alapokat, bizonyos az, hogy illy fényes had csak egy összetartó, s teljesen összeforrt nagy nemzet lelkesült fiaiból állitható ki egyedül. A 36 millióból álló nemzet az ország keleti határain élő németeket s a déli tartományokban betorlódtott spanyolokat régen magába olvasztotta.

A francia hadsereg és új korban egyiránt feltehető. Igaz ugyan, hogy a katonák nem sokat gondolnak a régi francia királyok harcaival, de annál inkább ismerik I. Napoleon korszakot alkotó nevét. A császár nevével egyszersmind a tábornokok emlékei vannak összekötve. Az ujoncz jóformán még állni sem tud szabályszerűleg a sorban, s már megtanulá régibb társaitól Ney, Murat Davoust, Augereau, Lannes, Duroc, Macdonald neveit, s mint a gyermek a tündérmesét, olly áhittal hallgatja, mint lesz Franciaországban az egyszerű-közemberből ezredes, tábornok, tábornagy és herceg. És hogy ez még napjainkban is történik, bizonyítják a legújabb esetek, melyek szerint Pelissierből Malakoff herceg, MacMahonból Magentai s Niel-ből Solferinói hercegek lettek.

Franciaország nagyszámu régi és új, valódi és álneveléssel bir, de azért a tábornoki karban a herceg, grófok és bárók legfőlebb olly

5. Testőr-vadászok.

arányban találtatnak, mint a hogy a nemesség száma az összes népességhez áll.

A francia hadsereget ábrázoló képeink között az 1. számmal jegyzett, a francziák császárat, III. Napoleont tünteti elénk, a midőn e zárkózott és mindig rejtélyes uralkodó, tábornoki törzskarának s testőreinek kíséretében a harcmezőt belovagolja.

A mostani császár szokott egyenruhája, nem hasonlít ahhoz, melyet I. Napoleon viselt. I. Napoleon rendszeren a testőrségi vadászok egyenruháját hordá: zöld frakkot, elől a mellén szélesen kiforduló hajtókával, mellyen két sor fényes gomb tündöklött. Jelen képünk III. Napoleont a marsali egyenruhában ábrázolja, azonban csak fél díszben, a mint a vezérek a harcmezőn seregük vezérletét átveszik. Szóval, hiányzik a tollas kalap, s a fényes lovagcsizma, s csak a becsületrend széles szalagja, s brillians csillagja jelöli benne a hadsereg egyik nagyját. A császár háta mögött, a tábornokai törzstisztei, a főszállasmester, hadmérnökök, s más a vezérséghez tartozó tiszték láthatók. A császár baloldalán az ugynevezett száztestőrök ülnek lovakon. Az itt nevezettek a világ minden más illyenmő udvari őrségét, a mi az egyenruházat pazar fényét illeti, pompában felülmúlják. Nem kell ide értenünk az egykori magyar nemes testőrség gazdag felszerelését, de hiszen a száztestőrség, nem is illy palotai belső szolgálatra van rendelve. Midőn a császárság helyreállítását után e csapat, egy nagy szemle alkalmával legelő-ször sorba állott, a párisiak nevetni kezdenek a látott tarkaság felett; azóta mint mondják, megszokták a tollas és lőszőrös sisakot s a felettébb elcsikornyásított egyenruhát, mellynek mintáit hosszasan tanácskozó s műértő bizottmányok találák fel.

A francia hadsereg 1852 óta két külön osztályt képez, melly azonban az ezredek számára nézve nagyon különböző. Ugyanis a *testőrsereg*, vagyis a francia gárda, melly a fegyverzet minden neméből bir osztályokat, háboru alkalmával közel 30,000 embert számlál. Ellenben a hadsereg második osztálya, a serezegek, még béke idejében is legalább tizszerannyi legénységgel bírnak.

A testőrségben a gyalogság két osztálya különböztet meg. Van 4 ezred testőr granátos és 4 ezred könnyű gyalog (voltigeur); a 2. rajz az előbbi, a 3. az utóbbit ábrázolja. A testőrgyalogok kiálták 1815-ben Waterloo alatt, midőn az egyesült angol-porosz hadak a francziákat szétverék: „a gárda meghal, de meg nem adja magát.” A könnyű gyalogság az ausztriai gyalogsághoz majdnem hasonló csákót visel, míg a granátosok a medvebőr kalpagot maig megtarták. A sötét kék köpeny, mindakettőnél egyenlő, csak hogy rajzunkban a könnyű gyalog a köpeny szélét felgombolta, míg a granátos büszke öntudatában olly méltósággal tekint, mintha ő egyedül tartotta volna meg jun. 4-én a buffalorai hidat.

A testőrségi gyalogsághoz tartoznak továbbá, a gárda zuávjai 4. s a gárda-vadászok 5. rajz. Az előbbieket 3 zászlóaljzat képező ezredet, az utóbbiak csak 1 zászlóaljzat képeznek. A gárda-zuávok Szabasztopol alatt, s a jelen olasz hadjárat alkalmával is több ízben kitüntették magukat, a lapok akkoron telve valának ezen arab öltözetű francia katonák vitézi tetteinek és felforgatásainak leírásával. A zuávok eltanulták az afrikai arabok harci modorát: ők hozák be a francia hadseregbe azon különös macskaforma ugatásokat, mellyek eddig a rendes hadak soraiban ismeretlenek voltak. — A gárda-lovasaságról, valamint a serezegek külön fegyverneméről, a jövő alkalommal.

(Folytatás következik.)

Pótléktudósítások a Kazinczy-ünnepet illetőleg.

— (Kazinczy-ünnep Nagy-Váradon.) Miután a Kazinczy-ünnepélyt érdeklő első tudósításom e lapok 46-ik számában megjelent: kötelességem eme másodikban tudatni azon örömdetes tényt, melly e hó 13-án ment véghez.

Fellángolt fiatalságunkban a tűz, lemosni azon rossz hirt, melly városunkra az elhalasztás — nem a részvétlenség által tapadt. Későn, de mégis megüztük Kazinczy évzázados napját; megüztük illendően, lelkesen, a „fekete sas” termében. Dícséret a jogászkart illeti különösen, kik mint kezdeményezők, olly estét varázsoltak közönségünknek, melly soká fog emlékeztében maradni.

Tartattak felolvasások, szavalatok; ezenkívül, műkedvelők által előadott Kisfaludy K. „Szeget szeggel” című darabja. Berekesztésül a „Szózat” énekeltetett karban.

Mióta a nevezett terem fönnáll, benne tán nem volt válogatottabb, nagyobb számú közönség. Lelkesedés ragyogott minden arczon; a lelkesedés kitörésével üdvözlők a megnyitó nemzeti indulót; lelkesedés lángolt kebleinkben, midőn szétoszlanak. — Ez est díszére egy Kazinczyt dícsőítő költeménynek nyomtatásban megjelent példányai is osztattak szét. — Az előadásnak tiszta jövedelme, körül-belől 200 pft. az Akademiának fog átszolgáltatni a Kazinczy-alapra. — Följegyzésre érdemes, hogy ez ünnepélyre több hölgy magyaros díszben, pártásan jelent meg.

— (Kazinczy-ünnepély Nagy-Kanizsán. nov. 13-án.) A magyar irodalom reformatorának — mi is letevők a hazafiúi elismerés és hála adóját! — Bár kissé elkésve, de még sem későn, városunk értelmesbjei a „zöldfa”-vendéglő termében ünnepélyt rendezének, mellyre nemcsak helybeliek, de a vidékből is számosan gyűltek össze; áldozni a nagy hazafi és író százados emlékének! — Az ünnepély délután 1 órakor vevé kezdetét a nevezett teremben, hol a még feunálló színpad elején, Balogh J. hazánkfia által ez ünnepélyre rajzolt s egy helybeli lelkes hölgy készítette koszorúval s nemzeti lobogókkal díszített Kazinczy képe vala látható. Hogy ez összejövétel fontosságát mindenki érezze, bizonyítja azon komoly csend, melly az egész teremben honolt, mignem a színpad háttérében felállított zenekar rákérde a

„Rákóczy-indulót;” utána következett Hegedüs József ügyvéd ur Kazinczy életrajzát tárgyazó beszéde, melly, valódi szónoki tehetséggel előadva, nagy hatást gyakorolt a hallgatóságra. A lelkes hazafi és szónok arczán látható volt, hogy, a mit beszél, azt érzi is, szavai a jelen voltak keblét áthatván, kitörő „éljen”-riadásokat idézének elő. Beszédének végeztével helybeli műkedvelők Kölesy „hymnusát” éneklék el; ezután főt. Dolmányos tanár ur, Tóth Kálmán „Kazinczy Ferencz emlékezete” című költeményét szavalván, — az ünnep szellemi része a „Hunyady-induló” eljátszásával befejeztetett. — Következett a kétszáz terítékű ünnepi ebéd, közbe-közbe érdekes felköszöntésekkel, mellyek közül legkitünőbb volt Z—ky ügyvéd uré; utóbb B—nyi uré, következőkép: „Adjon a magyarok Istene hazánknek több Kazinczy Ferenczet, Kanizsa városának pedig sok Hegedüs Józsefet!” — Ugy legyen! — Az ünnepi ebéd alkalmával történt aláírások után, mint hallók, 1 db. arany s 345 ft. gyűlt össze a Kazinczy-alapítványra.

Ime, Kanizsa város hazafias érületének szellemi s anyagi eredménye! — Ezen szép tényhez még csak azt kívántuk volna, hogy az ünnepély-szülte lelkesedésből a polgári egyesület elhatározza, miszerint jövő évtől kezdve minden magyar lapra előfizetend. Ez ugyan eddig nem történt meg; de bizunk az egyesület t. elnökeiben, ki mint jó magyar ember azon akadályt, mellyet néhány tag nyakassága gördít elő, elhárítván: ohajtásunknak mielőbb elegend teend!

— a — ly

+ (A Kazinczy-ünnepet Abrudbányán) f. nov. 6-án ülték meg; Kazinczy-emlékre aláírást is nyitottak, mire 90 ujft., 10 ftnyi ezüst pénz és 3 arany gyűlt össze.

+ (A Kazinczy-ünnepélyt Konstantinápolyban is) megünnepelte az ott levő magyarság. Erre nézve a „P. N.” stambuli levelezője így ír: „Halhatatlan költőnk Kazinczy Ferencz százados ünnepét az idevaló magyarság is, mód és körülményeihez képest szerény kis társaságban, még pedig Stambul ós török házainak egyikében, megülte. Nagyszerű programról ugyan nem szólhatok; több alkalomszerű szavalmány után Sz. D. honfitársunk a „Hazának rendületlenül” páratlan szépségű költeményt megható hangon szavalta, és ezen a külföldi magyarra különös benyomásu verasel minden szemből könyűt csalt ki. E busongó lassúnak frissé átalakulását azonban a jó székszárdinak köszönhetjük; emlékezve hazánkról, édes mieinkről, huzamos együtt-lét után a kis társaság vidám lélekkel osztolt szét.”

+ (A Kazinczy-ünnep) az összes európai sajtóban viszhangzik, A „Füdrelandet” című dán hirlap f. évi okt. 27-ki száma e tárgyról egy cikket hoz, melly Kazinczy életét s azon befolyást ismerteti, mellyet a halhatatlan férfiú a magyar irodalomra gyakorolt. Jelenleg az olasz lapok közlik részletes és lelkes leírását ez ünnepélynek. Ugyátszik, hogy lassankint észre kezdenek bennünket venni a külföldön is.

— (A Kazinczy-albumok.) Jelentettük, hogy a lefolyt Kazinczy-ünnepre vonatkozólag 3 Kazinczy-könyv van keletkezésben, mellyek szerkesztői: Lévay József, Kempelen Győző és Szabó Rikárd. Egy-két lap azt tanácsolta, hogy jó volna a három vállalatot egyesíteni. A tanács, ugyátszik, őszinte volt, legalább annak kimondására az illető lapok jogosítva voltak. Azonban a közzétett programokból az is kitűnik, hogy mindenik vállalat külön tért igyekszik elfoglalni, s külön módon fog igyekezni, megörökíteni az országos ünnepélyt. Kempelen Győző egy hozzánk is beküldött nyilatkozatban kijelenti, hogy szándékától el nem áll, s népszerűen irandó, olcsó könyvét mindenestre ki fogja adni. S ha e szerint Lévay magasabb igényeknek megfelelő, komoly tartalmu albumot szerkesztend, Szabó pedig, mint ígéri, képekkel, rajzokkal díszítendi munkáját, akkor mind a három külön érdeknek fog megfelelni, s bátran megállhat egymás mellett, sőt remélhető, hogy illető közönségeiket is meg fogják találni. Kár azért, előlegesen olly nagyon versengeni.

Irodalom és művészet.

+ (Magyar történelmi arcképcsarnok.) Pfeiffer Ferdinánd pesti könyvtáros egy igen érdekes vállalatot fog megindítani; ez „Magyarország királyainak arcképcsarnoka.” Három nagy lapon fog megjelenni; az első lap az Árpád-házból, a második a vegyesházból, s a harmadik a Habsburg-házból származó királyok arcképeit hozandja. A vállalat jövő évi martiusban indul meg s minden évharmadban egy-egy lap fog megjelenni. A királyok után Pfeiffer ur, ha a közönség részvéte felbátorítandja, Erdélyország fejedelmeinek arcképeit szándékozik hasonló alakban kiadni; ezután pedig a magyar hadvezérek, országlárok, főpapok sbt. arcképei fognának következni. A képeket Plachy Ferencz hazai művésznök fogja rajzolni.

+ (Vahot Imre) előfizetést, vagy csak aláírást nyit illy című zsebkönyvre: „Emlény”, egészen új, komoly és tréfás „Napkeleti virágnyelv”, szerkeszti Osorai Árpád. Egy díszkötésű példány ára 1 ujft. Az előfizetések vagy aláírások december közepéig a kiadó Vahot Imréhez küldendők.

+ (Fogarasi német-magyar szótára) negyedik javított és bővített kiadásban megjelent. Ára 3 ft. — Szintén elhagyta a sajtót Ballagi Károly „Német nyelvtanának” negyedik teljesen átdolgozott kiadása. Ára 1 ft.

+ (Vecsey Sándor újabb költeményei) egy kötetben megjelentek. A csinosan kiállított mű Vígázó Sándor urnak van ajánlva; 240 lapra terjed; ára 1 ujft.

+ (Vahot Imre „Huszárcsiny”) című vigjátékát az a szerencse fenyegeti, hogy a jövő hó végén német fordításban a berlini Viktoria-színházban akarják előadni.

+ (Azon magyar napi lap), mellyet, mint említők, Werfer Károly új-évkor szándékozik megindítani, szépirodalmi lesz e cím alatt: „Pesti Futár,” Szerkesztőül, mint halljuk, Berecz Károly vállalkozik.

+ (Werfer Károly) illusztrált „Regény- és beszélycsarnokot“ szándékozik megindítani, melyet eddig nálunk példátlan olcsósága által akar minél elterjedtebbé tenni. Az ár olcsósága kétségkívül ösztönül fog szolgálni a vállalat pártolására, kivált ha emellett a művek megjelenése is a rendes határidőben történik, a mi nem olly csekély körülmény, hogy az illető kiadók figyelmét meg ne érdemelné. Nem egyszer történik, hogy valamely mű hetekkel sőt hónapokkal a kitűzött határidő után jelenik meg, s ez egyik főoka annak, hogy a közönség az irodalmi vállalatok iránt bizalmatlankodik.

+ (Erkel Gyula) a jeles zeneszerző Erkel Ferenc fia, mint a lapokban olvassuk, magyar operán dolgozik. Adja Isten, hogy a zeneszerzői tehetséget illetőleg elmondhassuk az ifjú Erkelről, miszerint az alma nem messze esett fájától. Az „Álmos“ című új darabhoz írt zenéje a fiatal szerzőnek sok reményre jogosít.

+ (Figyelmeztetjük a közönséget) az idei philharmoniai hangversenyek elsejére, mely ma vasárnap a muzeumban fog megtartatni. Meyerber magasztalt „Ploermeli bucsu“ új operájából is fognak dalokat előadni ezalkalommal, s a Rákóczy-indulót, Berlioz hatalmas hangszerezése szerint.

+ (Suck Róza gordonkaművésznőnk) közelebb Bécsben hangversenyezven, nagy tetszésben részesült. A zenészek lakomát is rendeztek tiszteletére.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— (Igénytelen javaslat.) Szántó (Zala), nov. 14. A Vasárnapi Ujság 41-ik száma átvette a „Kerti Gazdaság“ lapból a faiskolák hanyag kezelése iránt az ország minden részéből érkező panaszokat, melyek fájadalom! a mi vidékünkön is ugyanazok. És épen mintha szórul szóra tőlünk eredtek volna, azért azokat nem ismétlem, csak a baj orvoslását érintem. — E panasz szerintem akképp volna megszüntethető, ha egyegy tanító minden kerületből évenként egy hónapig a község költségén a fővárosi mintakertben szorgalmas oktatást venne, azután a látottakat, hallottakat és tapasztaltakat pontosan feljegyezve itthon kerületi tanító tanácskozás alkalmával ne csak írásban, hanem a mennyire lehet, gyakorlatilag is másokkal közölné, a mint ez eljárás az új tanrendszer behozatalával több helyen jó sikerrel gyakoroltatott. E mellett a községek hozassák a tanítók számára a „Kerti gazdasági lapokat“, szerezzék meg Gönczy, Galgóczy, Minikus, Entz stb. kertészeti szakba vágó könyveit, a tanítók pedig István bácsi naptárát vegyék és használják, s szünet idején keressék meg a közelükben lakó gyümölcsenyésztőket, így rövid idő alatt sikeres eredmény koszoruzandja csekély fáradságukat, a mit inkább nemes és egészséges időtöltésnek lehet mondani. A papnöveldek és tanítóképezdek csak későbbre képezhetnek ezen szakhoz értő lelkészeket és tanítókat. — B. F.

Közüntézetek, egyletek.

© (Ő cs. kir. Fensége Albrecht Főherczeg Főkormányzó) a magyar Kertészeti társulat támogatására 200 ftot kegyeskedett adni.

+ (A pest-budai dalárda) f. hó 3-án tartotta meg nagy gyűlését, mely alkalommal egyleti igazgatóul és elnökül ujalog 3 évre Thill Ferdinand, titkáru egy évre dr. Eisert Lajos Otto, egyleti pénztárnokul Krenner Károly és levéltárnokul Heyek Adolf (mind tősgyökeres magyar nevek) választatott meg; a választmányi tagok pedig következők: Ábrányi Kornél, Brand Mihály, Banzen Gábor, Eisert Tivadar, Eszterhay Ferencz, Felley Antal, Gosztönyi János, Gossenheimer Ede, Halbauer Vilmos, Höffler Antal, Haris Mihály, Hollósy Béla, Jánosch János, Kanovics Mór, Karczag József, Kunz Nep. János, Lustig István, id. Mitterdorfer János, Malagéc Ignác, Müller Károly, Rainer Gergely, Raab Pál, Purmann József, Schellej Ödön, Schmidt Gyula, Sester Armin, Vogel Alajos, Wiesner Ferencz, Wikus Ferencz és Wanko Károly. — A bevétel 1858. október 1-től 1859. szeptember 31-ig tesz 4680 ft. 20 krt, mely összeg a múlt évből fenmaradt 27 ft. 25 krral tesz 4707 ft. 67 krt; ebből levonva az egy év alatt tett kiadásokat 4565 ft. 92 krt, maradt pénztári hátralékul 141 ft. 75 kr. Határozatba ment, hogy a téli félévben két hangverseny rendeztessék.

M i u j s á g ?

© (Halálosítás.) Nov. 19-én, délelőtti 9 órakor, hunyt el Lónyay János, belső titk. tanácsos 6 exelja, Lónyai Menyhért ur atyja. A pesti árvíz alkalmával az elhunyt volt a kir. biztos, ki az egész mentési ügyet s később Pest fölépítését vezette. — 1857-ben pedig az uralkodó előtt a protestánsok ohajlását tolmácsolta. A haza egyik legbuzgóbb, leghűbb fiát veszté el benne. Hült tetemeit nov. 23-án délelőtt tették le Nagy-Lónyan a családi sirboltba.

+ (Új sajtórendszabály.) Több oldalról hallani, — írja a „B. Hirlap“, — hogy egy, a Franciaországban 1852. óta fennállóhoz hasonló sajtórendszabály várható, melyszerint t. i. minden hirlapi cikk, szerzője által aláírandó lenne. — E szerint nagy veszély fenyegeti azokat, kik csak leeresztett sisakkal szeretnek a küzdőterre kilépni.

© (Gróf Mikó Imre ur) Weér Farkas és Kazinczy Gábor társaságában e hó elején Miskolcot látogató meg. Alig szállottak le esti 8 órakor a vendégfogadóban, azonnal tiszteletére sereglett a tanári kar több tagja, a színeztársaság igazgatósága és számos polgár. A polgári éneklő-kar néhány nemzeti dal elzengésével tisztelkedett. Másnap a tisztelt vendég elutazott.

△ (Jótékonykodás.) Bernát Zsigmond egy moldvai szegény magyar protestáns ifjú képzettetésére 1000 pfnyai alapítványt tett a sárospataki főiskolában.

△ (A bécsi politechnikum magyar hallgatói) 130 ujtót küldtek a nemzeti muzeumban felállítandó Kazinczy-szoborra.

© (Említettük, hogy a Magyar Gazd. Egyesület) közgyűlésén küldöttséget nevezett ki, mely az elnököt, gr. Károlyi Istvánt, az elnökségben való tovább megmaradásra fölkérje. A küldöttség sikerrel járt el Főthön. A hazafias érzelmű gróf betegsége s testi szenvedései dacára is megmarad az egyesület elnöki székén.

+ (Vieuxtemps hires hegedűművész) közelebb fővárosunkba érkezik hangversenyeket adandó. Egy helybeli lap azt is említette, hogy valamely philharmoniai hangversenyen is közre fogja működni.

© (A debreczeni újból felállított ref. felsőbb leányiskolát) nov. 16-án nyitották meg. Az intézetet özv. Walko Károlyné fogja vezetni, mint igazgatóné, mellette egy segéd-kisasszony, egy vallástanító, meg két oktató fog működni.

— (A Kazinczy-alapítvány), mint halljuk, az ország minden részében igen szép pártolásnak örvend. Reméljük, nem kell bővebben ajánlanunk a közönség figyelmébe.

+ (Nagyszombatban a magyar irodalom), mint a „Hölgyfutárnak“ írják, nem igen nagy pártolásnak örvend. A kaszinóba, hol a tagok többnyire magyarok, négy magyar és nyolcz német lap jár. Magánházakba jár hatvanhat magyar és hatszáz negyvenegy különféle nyelvű mindenféle folyóirat.

+ (Pajor Nina k. a.) a vidék egyik legkedvesebb népszínművésznője, nemzeti színpadunkon háromszor fel fog lépni.

— (Erdélynek nagy napja volt nov. 23-án!) Ekkor nyílt meg a museum egylet. A nemzeti ünnep részleteiről bővebben szölandunk. Az Akadémia részéről b. Eötvös József, Csengery Antal és Kovács Gyula akad. tagok utaztak Kolozsvárra.

+ (A vidéki szintársulatok) következő városokban tartanak a téli idény alatt előadásokat: Budai társulata Aradon, Havié Kolozsvárott, Hidasie Győrben, Molnár Miskolczon, Hetényi- és Töröké Egerben, Pázmáné Ujvidéken, Szuperé Nagy-Kanizsán, Futóé Veszprémben, Csabaié Székesfehérvárott, Tóthé Mohácson, Pozsonyié Tordán, Nagy Mihályé Gyergyó-Szent-Miklóson, Szabóé Szegeden.

+ (A Lendray-szobor költségeire) következő lelkes hölgyek eszközölnek gyűjtést: Szinyei-Jekelfalusi Valéria, mint indítványozó, küldött 80 pfot, Balog Melánia 2 aranyat, Békásy Emília 13 ftot és 1 aranyat, Beniczky Anna 17 ft., Bokros Ágnes 2 ft., Botka-Nedeczky Franciska 12 ft., Bozóteleki grófnő 10 ft., Budai-Szirmai Mária 50 ft., Czékus-Aranyhalmi Malvin 20 ft., Damaskin-Földváry Etelka 14 ft. 25 kr., Darázs-Kovács Ida 17 ft., Döry Emma 10 ft., Döry Irén 52 ft., Ensel Linka 11 ft., egy ismeretlen Győrből 10 ft., Erdődy Lászlóné 30 ft., Gaal Luiza 62 ft., Gothard Róza 100 ft., Gubodi Rozina 8 ft., Halász Ida 24 ft. 48 krt, Heckenast-Bajza Lenke 20 ft., Hosszufalusi Malvin 7 ft. 36 krt, Huszár Hermin 27 ft. 32 krt., Jankovich Kornélia 28 ft., Jankovich-Huszár Ilka 72 ft., Juricskai Mórné 20 ft., Kalmár Jozefa 22 ft., Kóczán Józsefné 48 ft. 30 krt, Kolosváry Sándorné 22 ft., Komlósy Karolina 17 ft., Konkoly-Földváry Klára 50 ft., Konkoly-Thege Irén 50 ft., Kovács Pálné 55 ft., Kun Józsefné 63 ft., Lajos Györgyné 12 ft., Lovasy Betti 14 ft., Lyka Pálné 20 ft. 12 krt., Madarász Ernesztin 24 ft., Matkovich-Rhédey Anna 63 ft., Mercse Döméné 25 ft., Mészöly Imréné 10 ft., Nagy Ignáczné 61 ft., Pálffy-Stelcer Eliz 30 ft., Paukovich Nelli 45 ft., Pilita Erzsébet 45 ft., Pirker Matild 10 ft., Popovics Jánosné 22 ft., Rába Istvánné 18 ft. 6 krt, Rumi Gizela 34 ft. és 2 db. arany, Sebestény Vilma 15 ft., Szerdahelyi-Kubinyi Laura 11 ft. és 1 db. arany, Szalay Georgina 5 ft., Thuri Etelka 7 ft., Tiborcz Apollonia 11 ft. 40 krt, Tóth-Kis Etelka 52 ft., Tóth Pálné 24 ft., Udvarnok Pálné 10 ft., Veres Szilárdka 20 ft., Vojnics Tivadar 101 ft. és 9 db. arany, Zaary Józsefné 5 ft., Zseny Józsefné 5 ft., Zsoldos Ida 25 ft. Összesen 1775 ft. 51 kr. és 15 db. arany gyűlt be a mondott nemes czélra.

— (Schodelné ezüst sarlója.) Biztos kilátásunk van, hogy n. Muzeumunk ismét egy becses műdarabbal szaporodik. Ez egykori nagyhirű énekesnőnk ezüst sarlója, melyet az 1840-ik évi országgyűlési ifjuság ajándékozott a művésznőnek, pozsonyi vendégszereplése alkalmával. Az értékes mű sok ideig ismeretlen kezekben volt s miután előkerült, többek lelkes hozzájárulása után a n. Muzeumnak fog átadatni.

+ (Nagy-Kállóban a lelkes Kállay Ákosné asszony) vállala magára, hogy a Szabolcsmegyei jelképező muzeumi díszszéket elkészítteti. Ugocsa czimerét pedig gróf Hesztensteinné szül. Perényi Malvina 6 nga saját kezével fogja himzeni. Hazánk nemes leányai e mindenfelől nyilatkozó buzgalomért legnagyobb elismerésre számíthatnak.

△ (Különös megrakulás.) Bozó Pál, 74 éves szegedi gazdaember, írja a „Sz. H.“ ezelőtt 7 évvel, minden külok hozzájárulása nélkül, rögtön megvakult. Most vagy három hónapja a jó öreg ismét minden orvosi segély nélkül. 4—5 napi szürkületes látás után, szeme teljes világát visszanyerte. Alig győzi csudálni a sok újítást, mely megvakulása óta a városban történt. A vasutat, ennek szép hidját, napokig nézegeti és mindent, a mi új előtte. Kívánjuk neki, hogy még sokáig csudálhassa gyermekei s unokái haladását s örülhessen rajta.

△ (Legújabb divat.) Párisban a nők a legújabb divat szerint olly rövid szoknyákat hordanak, hogy a lábfej egészen kilátszik. A cipészek előre örvendhetnek ez új divatnak, mely a nőket csak új és szép cipőben engedi járni.

△ (A császár-fürdő bérloje) a jövő tavaszig vendégei meglepetésére, ismét tetemes újításokat tétet, a melyek körüli ásás alkalmával egy földalatti folyosóra akadtak. Eanek mindkét oldalán meglehetősen, jó állapotban levő fürdők állnak. Ugylátszik, már évszázadok óta fekszik felettük föld. A vállalkozó kiásatja s kis átdomitással fürdőket készített belőlük.

△ (Köd.) A köd nov. 22-én este olly vastagon ereszkedett le Pest városára, millyen talán még Londonban sem látható mindennap. Lapáttal, igaz, még nem kellett hányni, de azért mégis olly vastag volt, hogy a gázlámpák csak alig bírtak némi fényt árasztani.

+ (Különös kérelem.) Egy bajor kisvárosi kézműves közelebb azon alázatos kérelemmel járult a bíróság elé, hogy tiltassék meg neki a korcsmabjárás, mert ollyan kiállhatlan természete van, hogy, ha korcsmába megy, nem tudja magát visszatartóztatni a lerészegedéstől. A bíróság méltányolva a kérelem támogatására felhozott ok fontosságát, a kérelmet teljesítette.

+ (Ez is különös kérelem.) Az meg Vasmegyében K... mezővárosban történt, hogy két asszony keményen összeszólalkozott, s egymásnak olly cizmeket osztogattak, hogy maguk sem tudták megfogni, mikép szerezhetek olly nagy megtiszteltetésre érdemet. Ők azonban e cizmeket atyafiságosan zsebrerakták, hanem egy öregasszony, ki a veszekedésnek csak távolról volt tanuja, nem tudta megallani, hogy bele ne ártsa magát a dologba. Ucczu tehát elszaladt a szolgabíróhoz, s miután korához és neméhez illő hosszadalmassággal a tényállást előadta, azon kezdván beszédét, hogy mikor ő férjhez ment, a tek. szolgabíró ur megköszönheti, ha akkora volt, mint az ő kávéfőző bögréje, melyet ma a macska zároszfazéknak nézvé, összetört, s melly miatt szörnyű méregbe jött stb. stb. miután mondjuk, mindezeket szép rendben és logikai következetességgel elékesszólta; végre azon kérelemmel állt elő, hogy a tek. szolgabíró ur azon két veszekedő asszonyt példásan büntesse meg, mert ugymond, ő nem tűri meg, hogy becsületes asszonyok egymást olly cizfra cizmekkel illessék. A szolgabíró anélkül, hogy a büntetőtörvény 532 §-sa közül csak egyre is is hivatkozni szükségesnek tartotta volna, ekkép hangzó ítéletet hozott: „Néméasszony csak a maga háza előtt söpörgessen. Most elmehet Isten hírével.“ Mire néméasszony szépen hazaballagott, azzal vigasztalván magát, hogy őt e terhes ítélet nem kötelezi, mert neki nincs háza, nem is volt, s biztosan reményli, hogy nem is lesz soha, tehát a maga háza előtt nem is söpörhet. Ez okból nem is fölebbezte az ítéletet.

— (Hírlapirodalmi mozgalmak.) Kezdődik maholnap a hírlapok aratási ideje s mint az alföldre a kaszások, úgy vándorolnak le néhány nap mulva tömegeesen az „előfizetési felhívások“ a „nagyérdemű közönség“ kebelére, hogy onnan megrakodva ismét visszatérjenek. Uglátszik, az idén ismét többen lesznek a kaszások. Az öreg Vasárnapi Ujság is jelenti tisztelettel, hogy ő is meg fog ismét indulni s reményli, hogy mint napszámát becsülettel, erővel és jó kedvvel ledolgozó régi munkást, ki a sort vezeti, szívesen fogják látni mindenütt — annál inkább, mert számos új kasza és kaszás kíséretében fog megérkezni. Eget földet nem ígér, de azért úgy vágja a rendet, hogy akarhány kidült már, a ki nyomában akart járni. No de ne dicsekedjünk mint valami fiatal — Kalauz.

Lesz kívülünk még sok más régi és új ember a gyepen. A régiek hadd szóljanak magukért, de az újakról meg kell emlékeznünk. Illyen lesz mindennek előtte az „Idők tanuja“ című napi lap. Testis temporum! valóságos gymnasialis cím; mindjárt meglátszik rajta, hogy ollyan férfiu találta ki, a ki eddig is iskolai lapot szerkesztett, sőt ezután is fog avval együtt szerkeszteni, Lonkay Antal ur is kollegánk. A lapról előlegesen mindenféle gonosz híreket beszéltek, mellyek irányában minékünk semmi véleményük nem lehet, ámbár valami határozott és jóra való czáfolatát sem olvastuk sehol. — A programman azon hely különösen feltűnt minden rangú és rendű olvasónak, hogy most, a jelen időben, midőn a párt- és vallásfelekezeti sorompók és színezetek ollyan szépen lehullnak egymásután, s bár a kebel mélyében a hit gyökerei mindig erősödnek, a külső szétváltság jelei mindinkább enyésznek, — ez időben — mondjuk — Lonkay Antal előáll és szövetkezvén ft. Garay Alajos plebános urral, kimondják, hogy ők „katholikus politikai lapot“ fognak szerkeszteni. Önmaguknak is erősnek tetszhetett e dolog, mert a programman ugyan csak felveti és fejtegeti a kérdést, vajjon szükség van-e erre? Azt mondják, igen. Nem vitatjuk; de ellenkező nézetben vagyunk. Tanuja lesz az „Idők tanuja.“ — Különben ugylátszik, a vállalat nem is egészen magánálló és eredeti. Bécsi lapok írják, hogy ott szintén keletkezőben van egy nagy német politikai napilap, katholikus színezettel. Szerkesztője lesz Herr Chohanets. Nincs szerencsénk ez urat hiriből ismerni; de ki gondolta volna, hogy nálunk is lesz egy magyar Chohanets!

A másik új lap, melly keletkezőben van, egy „Gyűjtemény“ című hetilap, a „természet, kritika és szépirodalom köréből.“ Felelős szerkesztője s kiadója lesz Pap L. Ignác. E napokban olvastuk a lap programját, mellynek ódon zamatu soraiból látjuk, hogy e vállalat, a boldog emlékeztető, hosszú életű „Tudományos gyűjteménynek“ ohajt „mineaturja“ lenni, olcsóbb áron, kevesebb tartalommal. Isten látja lelkünket, mi örömmel látjuk a becsületes, jó szándék boldogulását irodalmunkban, de e program olvasásakor önkénytelenül felkiáltottunk: *elkészt!* Az Isten nyugtassa a régi jó Tudományos gyűjteményt, az megfelelt becsülettel kora kívánalmainak — de ma már „más faj állott az elhunyt helyére.“ Ne háborgassuk a holtak csendes nyugalma. Örvideni fogunk, ha bal sejtelmünk meg lesznek hazudtolva s e lap is, programjából nem gyanítható életrevalóságának nyújtandja bizonyítványait. Meg fog jelenni e lap új évtől kedve minden vasárnap egy iven Müller Emil nyomdájában. Előfizethetni a szerkesztőnél Pesten (kecskeméti utca 5. szám alatt.)

Levelezés.

Mád (Zemplén), okt. elején. (Orgonasszentelés.) Még a mult évben ígéretet tévők a t. szerkesztőségnek s általa a t. cz. olvasóközönségnek *, hogy:

*) Lásd Vas. Ujság 19. számát 1858.

be fogom mutatni azon tisztes öreg tagját egyházunknak, kiből vala reménységünk — díszes templomunkban egy odaillő orgonát illetőleg. Ezen ígéretemet most örömmel váltom be, miután a reménység nem csalt meg, hanem egészben beteljesedett. — Legyen hát bemutatva minden jóknak és igazaknak, a mi Istenfélő kegyes Ábrahámunk, *Kis Ábrahám!* Ő az, ki eddigi tapasztalt jótétit azzal koronázta meg, hogy saját költségén imaházunkba egy 12 változatú ékes orgonát csináltatott, s ezáltal egy igen szép emléket hagyott egyházának, kedves ajándékot Istenének, kihez ábrahámhi hűséggel és igazsággal viseltetett egész életében. Valóban, ha a 73 éves aggastyán életén végig tekintünk, sok szép bizonyosága tűnik fel ottan az igaz kegyességnek, mellyek a mai anyagiságba süllyedt korban annál szebb fényvel tündöklének. A nemes tettek közül csak egyet említek, melly az élet estéjén talán áldozatnak is mondható. Már négy év óta, mióta egyházunkban a kisebb tanítói állomás megszűnt, ingyen folytatja annak hivatalát a tisztelt öreg. Nemcsak azt teljesíté tehát, a mire egyháza egyhangulag megbízta, t. i. iskolafelügyelői tisztét: ő annál többet tesz — ő valóságos iskolatanító; évenként 40—50 növendékkel foglalkozik rendesen s naponként.

Imaházunknak méltó díszére szolgál ez új orgona; mellyet a legegyszerűbb isteni tisztelet mellett, okt. 2-án adtunk át a közvállalás használatnak. Megszendült az orgona; s változó zengzetével egy harmóniába olvadva az éneklés szelid hangja, be lőn mutatva a vallásos szív áldozata, Istennek, a ki az illy nemű áldozatokban gyönyörködik. A tárgyhoz alkalmazá evangéliumi tanítását e sorok írója, kiemelve a kegyes jöltevéket, kik egyházunk irányában, mellyet az elemek pusztító hatalma csaknem egészen semmivé tett, jöltevé szellemként tűnnek föl.

Mielőtt igénytelen közlésemet bezárnám, nem mulasztatom el a t. cz. közönséggel megismertetni az orgonaművészt *Váradi Sándor* urat is, ki említett orgonánkat készíté. A helyett azonban, hogy őt dicsérettel halmozom el — mellyre ő nem szorult, csak annyit mondok: őt, mint a szó teljes értelmében becsületes jellemű mestert, mind azonnak ajánlani merem, — ki-
ket a dolog most avagy jövőben illetet.

Rács Lajos.

Egyveleg.

— (Télen egy bokor mellett.) Szent Márton utáni vasárnap este, a Ság hegyén, bizonyos szobás-pinczében, fűtött vaskályha mellett, vigan mulatoztott néhány sági szőlőbirtokos-gazda. A szíves pincze-tulajdonos az ő Mártájával együtt új borral és melléje izletes puha kenyérrel s más harapnivalóval szolgáltak a jókedvű vendégeknek. Hirtelen berohan kívülről az egyik, dideregve és közbévágva a szóbeszédnek: „Hej! de nem szeretnék most ottkűn hálai, a mint az ember nyáron szokott.“ A tréfás házi-gazda pedig azonnal így felelt egész komoly ábrázattal: „Én bizony most is meghálnék egy bokor mellett!“ Minden vendég elcsudálkozott, és ráestek a bácsira, hogy merné-e azt még egyszer erősíteni, — és ha meri, hát akkor fogadjon, mert azt nem — hiheti senki. És állott a fogadás kézadás mellett, fél akó tavali borban. De még meghuzták a mulatást belebb az éjfelbe. Éjfel táján széledni készült minden; azonban kiki akarta látni, miként fog az öreg bácsi kisétálni a hidegre, meglesni akarták, vajjon mellyik sürrü bokor mellett fogja tölteni a hátralevő éj óráit. „No, hát ha így van a dolog — ugymond az öreg bácsi — édes feleségem, *Bokor Juli*, nyugodjunk le; hadd lássa minden, hogy én a *bokortól* nem félek, se télen, se nyáron, és bocsássuk el vendégeinket most már haza Isten hírével.“ Az öregek neki készültek. A vendégek szemre fejték néztek, hogy az öregek megnyerték őket, — s nevetve távoztak, jó éjszakát kívánva a házi-gazdának, a ki így megréztáta őket. A nyertes pedig a fél akó bornak nála elköltésére vesztet vendégeit ujjal meghívta magához, a jövő vasárnap estvét tűzvén ki e végett határidőnek. Történt pedig ez a Ság hegyén, valósággal.

⊙ (A chinai napi-irodalom.) A chinai napi-irodalom nem sok épületeket nyújt. A „Fochau“ (napi-ujdonságok, című lap, melly a többi mintaképül is vehető, alig hosszabb s szélesebb, mint egy angol bankó. Csak homlokán a cime van nyomva, a többi írva van s tartalma rendesen csak a kormányzó épület falán lóggó falragaszt foglalja magában. Néha egy papírszeleten egy pótlap is jelenik meg mellette, mellyre a legújabb események vannak följegyzve. Ez újságnak ez évi mártius 10-én megjelent egész száma a következőt tartalmazá. „A főkörmányzó udvaránál következő hivatalnokok jelentkeztek, mint megérkezettek: Wei-yin-fang, ki Yungból foglyokat hozott a fővárosba; Ma-kien-shen és Ping-pien-puh, kik államügyekben levén távol, visszaérkeztek, hogy győzelemről hozzanak hírt. Ma-Kien-shen ezen fölül szabadságot is kért. Pien-Kin-lan, mielőtt a sereghez menne készletek kiosztása végett, búcsulátogatásra jött. Ma az alkormányzó kiment az irodalom istenének templomához, és ott bemutatta hódolatát mártalék, disznó-, borju- és marhahús felajánlása által. Miután tömjént áldozott, visszatért udvarába s ekkor egy hivatalnok, Csin-csao-lung, rendkívüli ügyekben jött hozzá.“ Ez az egész újság. Nemde épületes és mulatságos?

+ (Hogy lehet azt eszközölni, hogy a tyukok télen is tojjanak?) Főleg a hideg oka annak, hogy a tyukok az ősz végével felhagynak a tojással. Ennek megakadályozására a következő egyszerű módot ajánlják: Novemberben az őlba 1½ láb magasságra friss lótrágyát rakunk, s ezt szalmával vékonyan befedjük. Illy módon a szükséges meleg elő lesz idézve, s a tyukok egész télen át tojnak, a rézcék pedig már újévkor kezdik el. Táplálékul ajánlatos a főtt burgonya szétmorzsolva, s hébekorba egy kis aludt tejjel vegyített korpá.

+ (Mikor voltak a rákok madarak?) Akkor, midőn egy németül nem tudó magyar ember a magyarul nem látó német pinczértől így kért rákot: „Kems mir *Ráken*.“ „Was ist das?“ kérdi a pinczer szájatva. „Hát solkene *rote fogli*“, magyarázá a vendég, az asztalon levő főtt rákokra mutatva.

△ (Egy rajongó parasztlány) Stájerországban, írják a „Gratz. Ztg.”-nak, beszélt, miszerint neki fényes nappal megjelent az üdvözítő, tüzes fényvel körülvéve s kijelenté, miszerint nagy-szerű változások fognak bekövetkezni, nevezetesen, hogy minden palinkamérést be fognak csukni, és hogy ennek végrehajtására egy rendőrhadnagy különösen az Istentől van kiszemelve. — A rajongót, ki ezeket beszélt, megvizsgálták, hogy elméje nem tébolyodott-e?

△ (A Szt. István tornyát Bécsben) egy bizottmány a tavaszra megvizsgálja, a végett, hogy elhatározassa, miszerint tervezett kijavításához szükséges-e a lebontás vagy sem?

+ (Doria-Lászlóné) a színi pályáról végkép lelépve. Boroszlót választá állandó lakhelyéül.

+ (Scribe francia színműíró), ki a szó valódi értelmében gyárilag dolgozik, már 353 színművet írt; még csupán 12-öt akar írni, hogy elmondhassa magáról, miszerint éppen annyi darabot írt, a hány nap van egy évben. A neve is azt jelenti, hogy írj (scribe).

⊙ (Hajótörések.) Az angol hajósok lapja ez évben már 1473 hajótörést jegyzett fel. 1854-től 1858. végéig Nagy-Britannia partjain 5128 hajótörés fordult elő, 4148 ember-vesztéssel.

+ (Új kötőgép.) Amerikában legújabbán oly kötőgépet találtak föl, mely igen gyorsan dolgozik, úgy hogy 30 perc alatt egy pár harisnyát elkészít, s e mellett olcsósága miatt is célszerű, mert csak 50 dollárba kerül.

Színházi napló.

Péntek, nov. 18. Másodszor: „Pestre kell menni.” Eredeti vigjáték 1 felv. Irta Dux Adolf. Ezt követte: „Kestye és legyező.” Vigjáték 3 felv. Írták Bayard és Sauvage; fordította Csepregi Lajos. Az előadás jól ment; a szereplők, kivált az elsőben, kedvvel látszottak működni.

Szombat, nov. 19. Stéger ur hetedik föllépteül: „Hunyady László.” Eredeti opera 4 felv. Erkel Ferencztől. Minden úgy történt, mint a minap. Annyi nép, hogy nagy része künn maradt. Így jártunk mi is, pedig már egy nappal az előadás előtt gondoskodtunk jegyről, de már ekkor sem lehetett kapni.

Vasárnap, nov. 20. „Tündérlak Magyarhonban.” Vigjáték 2 felv. Vasárnap mindig van közönsége a színháznak, akárminő darabot adnak; hanem azért a vasárnapi darabokat is jó volna kissé megválogatni, s különösen arra figyelni, hogy helyi-lyel-közzel olly darabok kerüljenek színre, melyekből izlést s egy kis történetet is lehetne tanulni. A mi meg is történik, de ritkán.

Hétfő, nov. 21. Másodszor: „Almos.” Eredeti színmű 3 felv. Irta Szilágyi. Újra megpróbálta a jó öreg, hanem bizony most sem hódította meg a közönséget.

Kedd, nov. 22. Stéger ur nyolczadik föllépteül: „Tell Vilmos.” Opera 3 felv. Rossinitől.

Szerda, nov. 23. „Egy pohár víz.” Vigjáték 5 felv. Irta Scribe; ford. Nagy Ignác. Előlegesen Némethy György új darabja a „Vén darázs” című eredeti színmű volt hirdelve, azonban Szathmáry-L.-né betegsége miatt a vén darázs egy pohár vízbe fuladt.

Csütörtök, nov. 24. Stéger ur kilencedik föllépteül: „Zampa.” Opera 3 felvonásban.

Szerkesztői mondanivaló.

4786. Kaposvár. A tudósítás igen magánérdeku. 4787. Böresháza. Az ön által feltalált gép, melyről azt mondja ön, hogy általa „esekegyferőalkalmazása mellett, idővesztés nélkül, roppant erőt nyerhetni”, képes lehetne figyelmet gerjeszteni. De azonnal gyanu ferkeszik hozzánk, midőn azt mondja ön: „Tehát a valódi örök mozgony” fel van találva s kész, hasznáiban az emberiséget részesíteni.” Mit tartunk mi az illy „perpetuum mobile”-kről, azt elmondottuk felett külön cikkben.

4788. Putnok. Szepessy G. urnak. — A nemzeti színház nyugdíjintézeté pénztárába küldött 20 forint o. é. az illető helyen átadtuk. Megjegyezzük itt, hogy az őszveg az 1858-ban Putnokban rendezett sorshuzásos szűreti táncvizsgálat részbeni eredménye. A táncvizsgálat rendező választmány ugyanis elmulasztván a kormány által rendelt modorban a sorolás megtarthatására engedélyt kérni, annak megtörténte után a háramlott jóvedelem hatóságilag lefoglaltatott s csak a kifejtett per teljes bevégeztével esett vissza a casino rendelkezése alá. Most pedig a fentebbi czélra fordították. A hosszúságnyomonból kiderül az is, hogy az illető választmány hivatalos és becsületbeli kötelessége szerint járt el.

4789. K. P. Ön tollának hibája, ha nem jól értettük. Bizonyos balesetekről tudósítván, azt írta ön: „N. N. szinte meghalt.” Ezt minden író ember úgy érti, hogy csaknem meghalt, s mi-már örvendjünk a derék ember elstben maradásának. S most arról értesít ön, hogy N. N. valóban meghalt. Tehát ön azt akarta írni, hogy „N. N. szintén meghalt.” Tanuljunk meg valahára ezt a kis különbséget a két szó között.

4790. Balint, Adam és Eva beszélgetései a sorompó mellett, (hogy senki ne lássa és ne hallja.) Szomorú dolgokat beszélgetnek; s jobb ha csakugyan nem látja s nem hallja őket senki. Szeretett polgártárs, nem lehet azt kinyomtatni.

4791. Temesvár. P. F. Köszönet a szíveségért. Véletlenül fölmerülhet fontosabb tudósítás a kérdéses tárgyban alkalmas szívesen vétetnek, különben — requiescat.

4792. Öröm és öröm-ital stb. Csakugyan nagyon átfáztak ezek a versemények, míg ide érkeztek, ebben a hideg időben. Nemsokára úgy történt, a hogy gyanította ön, Meleget kaptak, s meleget adtak. Nem sokat adtak, de azért mégis — combarabantar.

4793. A vén temető-őr. Ez meg nagyon melegen jött. Ugy befűthetne nekünk, hogy még a ház is kigyaladna tőle. Nem vagyunk assecuralva.

+ (Egy egyházi hivatalos parancsa.) Pomeraniának egyik kis városában, éppen midőn a templomban istenitiszteletet tartottak, a szomszéd ház udvarán egy kakas azon illetlenséget követte el, hogy torkaszakadtából elkezdett kukorikolni; s mivel az a templomba nagyon áthallatszott, az egyházi rögtön átment az illető tulajdonoshoz s „hivatalból” ráparancsolt, hogy kakasának nyomban tiltsa meg a kukorikolást, mert melodiátlan éneke nagyon zavarja az ájtatoskodókat.

+ (Azon óriás léghajót), melyről lapunk már pár ízben említést tett, s melyet New-Yorkban azon czélra készítettek, hogy rajta az újvilágból a tengeren át Európába átutazzanak, mult hó 27-én kezdék megtölteni. 812,000 köblábnyi gáz szükséges megtöltésére. Nyolcz ember ajánkozott a veszélyes utazásban résztvenni. Az elindulás napja a mult hó végén még nem volt elhatározva.

(Magentában halottak estéjén) az olaszok kimentek a csatában elesettek közös sírjaihoz, s ott a sírokat, keresztekét lámpákkal és gyertyákkal világították be, buzgó imákat rebegve a lenn alvókért.

△ (A világ legnagyobb folyamgőzöse) jelenleg készül Stocktonban, az angol kormány számára. Csapatszállításokra fogják azt alkalmazni az indiai folyókon. Hossza 575, szélessége 46 láb. Földéretén 800 ember számára lesz alvóhely. Egészen megrakva csak két láb mélyen járand a vízbe. Anglia már birja a világ legnagyobb tengeri gőzösét, most a legnagyobb folyamgőzös is az övé lesz.

4794. Miskolcz F. M. A Hölgyfutár közlebbi száma teljes felvilágosítást és elégtételt nyújt azon félreértésekre nézve, melyekben a Kazinczy-ünnepélyről szóló tudósítása az ottani körökben részesült Nézetünk szerint a „Nyilatkozat” kiadása feleslegessé vált.

4795. Bécs. K. T. Utolsó perczben jött. Fáj a szívünk, hogy adni nem lehetett.

4796. Gróf Fay István urnak. Minden további igazítás felesleges. A probléma meg van fejtve; a tárogató fel van támasztva halottaiból. A mult napokban gyönyörködünk annak szívre, lélekreható hangjaiban — mint azt Kakas Márton barátunk szépen elbeszéli az ő helyén. Az eddigi eredmény minden várakozást felülmul; nemzeti zenénk egy új közlőny nyert, mely mindig nagyobb tökélyre vihető. Egyelőre nincs más óhaj-tásunk, mint a dec. 8-i hangverseny, melyen az ő hangszert a közönségnek is be fogjuk mutathatni. Nem lehetne akkorra szerencsénk személyes jelenlétéhez? Fogadja ezennel nyilvános szíves meghívásunkat.

PÁLYÁZATI ÉRTESÍTÉS.

A Vasárnapi Ujság által a „szígyártó mesterségbeli műszavakra” kitűzött pályadíjra november 15-ig, mint határidőig, egy pályamunka érkezett be illy czímmel:

A szígyártó mesterség és abban előforduló műszavak körülményes leírása s egybegyűjtése (számos rajzzal,

Jelige: Motto.

A nevezett pályamű az előlegesen megkért pályabíráknak kiadatott, kik rövid időn előterjesztendik ítéletüket.

Pest, nov. 20.

A Vasárnapi Ujság szerkesztőseje.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. napár	Gör.-orosz napár	☉ Nap- kelet nyug.	Izraelit. napár	☾ Hold- kelet nyug.
November — December		Nov. (6)	6. p. 6. p.	Kislev	6. p. 6. p.
27 Vasárnap.	B1 Adv. Vir.	B1 Adv.	15 N. k. e. bjt.	7 22 4 14	1 10 26 6 19
28 Hétfő	Sosthenes	Günther	16 Maté ap.	7 22 4 14	2 Es. im. 11 0 7 28
29 Kedd	Saturin v.	Illamin.	17 Gergely p.	7 23 4 13	3 Bál. t. 11 29 8 36
30 Szerda	András ap.	Endre	18 Plató	7 24 4 13	4 (elt. 11 50 9 44
1 Csütört.	Eligius-Kand	Natalia	19 Abadiás	7 25 4 12	5 (könyv 0 9 10 50
2 Péntek	Bibiana sz.	Evasius	20 Gergely r.	7 28 4 12	6 BjtJer. 0 25 11 56
3 Szomb.	Xav. Ferencz	Fer. At.	21 BA. fela.	7 28 4 12	7 Sab. 0 39 * *

Holdnegyed: ☾ Első negyed 2-án 3 óra 6 perczkor délután.

TARTALOM.

Ipolyi Arnold (arckép). — A természetben. Fejes István. — Az utolsó budai basa (folyt.) Jókai M. — Hazai népréseletek: IV. Szászregényi szárszok (képpel). — Hitregi (mythoszi) állatok. — Genf város Svoiczban (képpel). — Az órakmozdony. — Tudomásul. — Turház: Kakas Márton levelei CXIII. CXIV. — Tárogató Rimaszombat. Kunzentmiklósi tárogató. — A franczia hadsereg I. (képpel). — Pótlék tudósítások a Kazinczy-ünnepet illetőleg. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Levelezés: Mád. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Pályázati értesítés. Heti naptár.

A Politikai Ujdonságok 47. számának főtartalma: A kongresszus előize. — Magyarország ügyei a bécsi lapokban. — Heti krónika. — Vidéki közlemények: Vésse, Nagy-Szekeres, Moór vidéke, Pápa stb. — Tareza: Viszonvadás a biztosítás ügyében. — Rendes rovatok.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (Ják. uri-utca 12. sz.)

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok előfizetési díja egy negyedévre 2 ft. 50 kr. ujpénz.
A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó előfizetési díja egy negyedévre 5 „ „ „